

Mak

Na-kel-uri-an tovoi aMak totoni

Ase itos nalobulat egai?

Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke nəmantuhmar sua, nahəsan aMak, itos gat nəbol gail aPita tokel husur aYesu. Lokis aMak hən aJon Mak am.

Itos nalobulat egai hən nəsa?

Itosi hən nəvanuan p̄isi ləbeləboii ke aYesu tovi aKristo, aGot totabtabuh lan, evi aNatun aGot. Itosi hən nəvanuan p̄isi ləbikad nadəlomian len aYesu.

Itosi m̄os ase?

Itosi m̄os alat ləsavi Ju lototoh len naut tiltile gail naut aRom toil a m̄o hən gail.

Nəsa evisi len nalobulat egai?

AYesu igol nədaṅan san iparṅar len namerikel san gail lotovi tarhət sinəvanuan gail. Ale aYesu eṽusan ahai susur san gail.

Nalobulat ehusur as galito?

Ehusur aYesu toke nəvanuan lipair dan nəsaan salit gail, dəlom nasoruan siGot. Ehusur ahai susur san gail, ehusur naluṽoh gail lotohusur aYesu, maṅmaṅ len namerikel togol gail. Ehusur nəvanuan gail lotomətahun aYesu.

Natgalenan evisi ṅais?

AYesu eṽusan mai igol namerikel gail len nasihau A.D. 26 vəbar 30.

Natgalenan evisi a be?

Nalobulat egai ibol husur nəsa tovisi len naut a Jutea.

NaKristen gail ta sutuai lukel ke aMak itah mai aPita len nøyaran san gail, ale itos gat nesa aPita tokele. Len nalobulat egai aMak itos gat nabol husur aYesu, be ikel ur nesa aYesu togole, sakel masuv hen napusanan siYesu. Ikel ur namerikel aYesu togol gail, hen nøyvanuan labelaboï səhot nədanan san. AMak elənon ke tiparpar ke aYesu tovi Natun aGot, be egəm vi lan navile a pan hen belənon bisa vəsa ale hen bimat. AMak itos nalobulat egai hen nøyvanuan gail labidan am hen labehusur aYesu, naut kəmas nəmauran bidan o labelənon bisa vəsa.

- 1) Natubatan hen na-kel-uri-an tovoi, nautautan hen nauman siYesu (1.1-13)
- 2) AYesu eum len naut a Kalili (1.14–9.50)
- 3) AYesu erin naut a Kalili evi Jerusalem (10.1-52)
- 4) Nauman siYesu len nabiltivile Jerusalem, nawik naməkot ei (11.1–15.20)
- 5) Nəmatan siYesu (15.21-47)
- 6) Na-le-məhat-an siYesu dan nəmatan (16.1-20)

Ajon Baptais eutaut hen napisal
(*Mat 3.1-12; Luk 3.1-18; Jon 1.19-28*)

¹ Egai natubatan hen na-kel-uri-an tovoi husur aYesu Kristo tovi Natun aGot.* ² Ehum ahai kelkel ur sua, aIsaiah totos gat nesa aGot tokel mai aNatun. Ike,
“Geris! Dereh nesəvat ahai pispisul sagw
teil a mo hen gaiug,
hen beutaut hen napisal sam.*

* **1:1:** Natosian galevis ta sutuai ləsake aNatun aGot. * **1:2:** Mal 3.1

³ Nadoldol sua satokai len naut masmas toḅḅesw ke,

‘Geutaut hən naḗisal m̄os Nasuḅ,
gigol naḗisal san gail linor!’ ”*

⁴ Imagenan, aJon evisi, itoh len naut masmas toḅḅesw, ikel uri ke, nəvanuan gail limasbaptais hən ḅimasil ke lotopair dan nəsaan salito van hən aGot hən ḅeruḅat nəsaan salit gail.

⁵ Nəvanuan naut a Jerusalem mai naprovens Jutea kavkav luvan hən ləḅesəsəlonḡ hən̄i. Ale nəḅonḡ lotokel vəhot nəsaan salit gail, ibaptais hən galito len Nawisel Jortan.

⁶ Nahurabat siJon, luvaii hən navurun nəkamel, ale nəhau tutuḡ evi nahurhuḅuluk. Ihanhan nalokust, ihanhan nəhani nasukapak toum hən̄i. †

⁷ AJon ikel uri ke, “Avan sua dereh tegəm a tahw len ginau, gai idanḡ səhor ginau, ale ginau nəsanor kasi hən nəḅetəḡadur, sah ruḅat nəhau hən naributbut san. † ⁸ Ginau nubaptais hən gamito hən nəwai, be dereh gai tibaptais hən gamito hən aNunun aGot.”

Nəbaptaisan siYesu
(Mat 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Len nəḅonḡ sua, aYesu iyar len naut a Nasaret a Kalili gəmai ale aJon ibaptais hən̄i len Nawisel Jortan. ¹⁰ Nəḅonḡ aYesu tomadhale məhat dan nəwai enan, eris aGot totar p̄ul nəmav hən tosəḡav ale

* **1:3:** Isa 40.3 † **1:6:** 2Ki 1.8. Nalokust ehum natohtohlomətu be ihan natideh tomaur tokad nalute. † **1:7:** Evi slev gail lotosah ruḅat nəhau hən naributbut silat lotovi lohoim, ale naslev evi naut kəmas len nənanuan salit gail.

eris aNunun togəm vi pan vi lan, suñan nətav. §
 11 Beti esəsəlonj hən nadoldol togəm len nəmav toke,
 “Gaiug govi anatugw uluñan sagw notoləmas bun
 gaiug, nohəhañur masuñ hən gaiug.”*

ASetan italtal soñuer hən aYesu hən bigol bisa
(Mat 4.1-11; Luk 4.1-13)

12 Vəha-sua ñai aNunun aGot esəhar aYesu vi lan
 naut masmas toñəñesw. 13 Itoh ei len nəmaribonj
 tovi 40 ale aSetan italtal soñuer ke tigol nəsaan.
 Itoh mai narivatvat nalililai lotoləboi ləñisah
 pəpasi ale añel gail lovi tarhət san.

Ahai susur metəkav gail
(Mat 4.12-22; Luk 4.14-15, 5.1-11)

14 Husur nəbonj galenan, aenemi siJon lutah gati,
 riñi len naim bəbañis. Beti aYesu evi Kalili, ikel
 ur na-kel-uri-an siGot.** 15 Ike, “Namityal egəm
 tia, natohan pipihabəlan aGot egəm pəpadañ. Miti-
 pair dan nəsaan samito, dəlom na-kel-uri-an tovoi
 enan!”

16 Bonj sua aYesu toyaryar bitas tarhət
 Nabiltiwai Kalili, eris alarmiñan, aSimon mai
 aAdru artobar hən nalevlev len nabiltiwai husur
 arovi vanuan nəsahiehan. 17 Ale aYesu ikel mai
 gəlaru ke, “Məregəmai! Mərehusur ginau ale
 nigol məregəm vi vanuan nə-sah-hən-nəvanuan-
 an!” 18 Vəha-sua ñai aroriñ nalevlev səlar gail,
 arohusuri.

§ **1:10:** Nətav evi nəman naməsav sua tohum navimal tophəpəhw.
 * **1:11:** Psa 2.7; Isa 42.1 ** **1:14:** Lutah gat aJon Baptais
 nasihau esua hudhute husur nəbonj aSetan totaltal ris aYesu hən
 bigol bisa. AHerot Antipas eriñ aJon len naim bəbañis husur aJon
 tokel tabtab hən aHerot ke togol nəsaan. Ris Mak 6.14-29.

¹⁹ Nəboŋ aYesu toyar kəkereh am husur bitas, eris aJemes mai aJon alarmiŋan, anatun aSepeti gəlaru. Arusah len naŋot salito, arobutan nalevlev salit gail lunor. ²⁰ Vəha-sua ŋai ekis gəlaru hən arbiŋah maii, ale aroriŋ atəmalaru len naŋot mai nəvanuan nauman gail, ale arutah maii, arohusuri.

*AYesu ehut nanunun sua tosa
(Luk 4.31-37)*

²¹ AYesu mai ahai susur san gail lovi lan nav-ile a Kapernaum, ale len nəSappat ebiŋ len naim naŋonŋonan seJu gail, eŋusan. ²² Nəvanuan luŋaŋ len naŋusanan san bathut eŋusan suŋian nauluŋian tokad na-il-a-ŋo-an kitin, sasumian ahai ŋusan gail hən nalo. ²³ Len namityal enan ŋai len naim naŋonŋonan salito ikad nauluŋian tokad nanunun nəmargobut. Ikai, ²⁴ ike, “Yesu ta Nasaret, gumab hən ginamito? Gogəm hən gəbiŋgol namtebuer a? Ginau noləboi gaiug. Noləboi gotovi siGot, gotogəm ŋosi.” ²⁵ AYesu esivoh len nanunun nəmargobut, ike, “Gemədau! Gimakuv dani!” ²⁶ Ale nanunun nəmargobut igol atenan totaltalorŋ hən nahumatmat, ikai habat ale nanunun nəmargobut imakuv dani. ²⁷ Nəvanuan gail lumaŋmaŋ lan, lotuŋat sor husur nəsa tovisi. Lousus galit gabag ke, “Naŋusanan veveu tomabe ganan? Ikad nədaŋan hən na-il-a-ŋo-an! Ikele hən nanunun tosa gail ale lugol husur nəsa tokele!”

²⁸ Na-kel-uri-an husur nəsa aYesu togole iperŋan tutut hən naut ŋisi len naut a Kalili.

*AYesu igol nəvanuan isoŋur lumaur
(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)*

²⁹ Nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lotovivile dan naim nəbonbonan seJu gail, lutah mai aJemes, aJon, lovi lohoim seSimon mai aAdru. ³⁰ Anan asoan aSimon ipat len nəmel, naməsahan igol niben topud. AYesu tobis, vəha-sua ŋai lusor husur aliten maii. ³¹ Ale aYesu ivan həni, etəgau navəlan, elivi vi məhat hən həbətah. Naməsahan inoŋ dani ale ile məhat, ilav nəhanian mai galito.

³² Nəboŋ namityal tomasur, naut togomgom, nəvanuan gail losəhar alat lotoməsah mai alat lotokad natəmat gail van hən aYesu. ³³ Nəvanuan pisi len nabiltivile kavkav loluʋoh il bopita. ³⁴ Ale igol isoḅur lotokad naməsahan tiltile lumaur. Ehut natəmat isoḅur ale igol lodədas ləḅisor husur loləboi gai tia.

*AYesu ikel ur nasoruan siGot len naut a Kalili
(Luk 4.42-44)*

³⁵ Pelan han, dudulan somilan, naut səlan sal, aYesu ile məhat, evivile, evi tut sua len naut tobḅəsw ale isor tuʋ ei. ³⁶ Idareh aSimon mai alat lototah maii, ludoŋi. ³⁷ Nəboŋ lotosabi luke, “Nəvanuan pisi lokətkəta doŋ gaiug.” ³⁸ Be aYesu isor var galit ke, “Datevi tut ideh am, len naut gail lotodar vis navile egai hən nəḅikel ur nasoruan siGot ei. Husur nogəm məosi.” ³⁹ Ŋa iyar tur pis naut len naut a Kalili, ikel ur nasoruan siGot len naim nəbonbonan salito ale ehut natəmat gail.

*AYesu igol avan sua tokad naleprosi imaur
(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)*

⁴⁰ Naulumān tokad naleprosi egəm təŋedur təban aYesu, eŋiri ke, “Gəḅeləŋoni, goləboi gəḅigol nəḅimaur, nəḅiveveu.” ⁴¹ Nəlon aYesu itaŋis

masuŵ hēni, isar hēn navēlan, ibari, ikel maii ke, “Noləŋoni. Gimaur, giveveu!”⁴² Vəha-sua ŋai naleprosi ivan dan atenan, imaur, iveveu.⁴³ Beti aYesu esəvati van, ikai tasi⁴⁴ ke, “Sagikel natideh mai avan ideh, be gia ŵusan gaiug hēn ahai tutumav hēn bēbunus husur nibemñ. Beti getutumav hēn naviolan hēn naveveuan samñ aMoses tokel bun gail hēn nəvanuan ləbələboi səhoti ke gotomaur.”*

⁴⁵ Avil ategaii ivan, ikel ur nəsa tovisi hēni. Igole van van na-kel-uri-an enan ibar naut isoḅur. Naten igol aYesu saləboi bēbis len navile ideh len nəhon nəvanuan gail bathut naluŵoh ludar visi, be itoh len naut gail lotobēbesw. Be nəvanuan gail len naut pisi ei logəmgəm hēni sal.

2

AYesu igol avan sua nətarhəben tomat imaur (Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Husur nəmariboŋ galevis, aYesu etəlmam vi Kapernaum. Nəboŋ tobar naut enan, sədareh, husur ke nəvanuan isoḅur lotosəsəloŋ hēni ke totoh ei,² logəm hēn naim san gol loririhit lohoim mai vivile. Ləsələboi ləbēil bopita am. Ale aYesu ikel ur nasoruan mai galito.³ Nəvanuan galevis logəm hēni, ivat lupat naulumñan nətarhəben tomat,⁴ be lodədas ləbībar aYesu bathut naluŵoh. Ale lopəlau vi məhat len navurun naim topapav, ludakuvi, gol naḅur a məhat hēn naut aYesu totoh lohoim lan. Ale loriŋ tur hēn nəbateh vi pan, atenan nətarhəben

* **1:44:** Lev 14.1-32

tomat, topat lan. ⁵ Nəboŋ toris nadəlomian salito, aYesu ikel mai atenan nətarhəben tomat ke, “Natugw, nəsaan sam̄ gail lumaruḅat.”

⁶ Be ahai pusan hən nalo lotobətah ei lunau natgalenan len nəlolit ke, ⁷ “Gai ekəmaienan mabe? Isor mədas aGot! AGot səḅon ŋai eləboi ḅeruḅat nəsaan dan nəvanuan!”

⁸ Vəha-sua ŋai aYesu eləboi nənauan salito ale ikel mai galit ke, “Imabe mətunau magenan len nəlomito? ⁹ Nəḅikel mai ategai nətarhəben tomat ke, ‘Noruḅat nəsaan sam̄ gail,’ o nəḅike ‘Gile məhat, pat nəbateh sam̄, giyar,’ nəsa emədmədau am?*” ¹⁰ Be nuke məteləboi ke aNatun Nəvanuan ikad nədaŋan hən na-il-a-m̄o-an hən ḅeruḅat nəsaan len navile a pan. Nokəmaiegai hən nəḅeḅusan nədaŋan en mai gamito.” Ale aYesu ikel mai atenan nətarhəben tomat ike, ¹¹ “Nukel mai gaiug, gile məhat, pat nəbateh sam̄, givahim sam̄.”

¹² Vəha-sua ŋai atenan ile məhat, ipat nəbateh, evivile len nəhon nəvanuan p̄isi. Lumaŋmaŋ masuḅ lan ale lusal suh nəyalyalan siGot luke, “Datsaris natideh tomaienan boŋ ideh sal!”

AYesu ekis aLevi (aMattiu)

(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Beti aYesu evivile, etəlmam hən ḅiyar tarhət nabiltiwai Kalili. Nabiltiluḅoh egəm həni ale eḅusan galito. ¹⁴ Len nəyaran san van, eris aLevi

* **2:9:** Nəboŋ aYesu tokəmaienan, nəvanuan lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke namilen imaiegai ke: Avan ideh edədas ḅigol eru en p̄isi, ale nəḅike, ‘Noruḅat nəsaan sam̄ gail,’ mətsaləboi ke lumaruḅat o ləsəmaruḅat. Be nəḅike, ‘Gile məhat, giyar!’ mətoləboi mətḅerisi ke imaur.

anatun aAlfeus tobətah len nəpasvaləval hən nətaks, ale ikel maii ke, “Gitah mai ginau, gehusur ginau!” Ale aLevi ile məhat, ehusuri.†

¹⁵ Nə aLevi eus aYesu mai ahai susur san gail hən ləbihan lohoim san. (Ikad nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan isəbur lotohan ei husur ikad nəvanuan tosobur maienan lotohusur aYesu.) ¹⁶ Be nəboŋ ahai pusan hən nalo galevis lotovi Farisi lotoris aYesu tohan mai nəvanuan gail lotomaienan, lous ahai susur san gail ke, “Imabe tohan mai nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan gail?”

¹⁷ Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ hən natenan ikel mai galit ke, “Savi alat lotomaur lotovan hən nəvanuan nareran hən bīrer hən galito, be alat lotoməsah ŋai. Ginau nəsagəm hən nəbəkis alat lotonor o alat lotonau ke lotonor, be nogəm hən nəbəkis nəvanuan nəsaan gail.”

*Nausian husur nəmariboŋ nəvanuan səhan
(Mat 9.14-17; Luk 5.33-39)*

¹⁸ Len nəmariboŋ galevis ahai susur sijon mai naFarisi gail ləsəhan‡ hən ləbisor tuṽ. Ale logəm hən aYesu lousi ke, “Ahai susur sijon gail mai ahai susur sinaFarisi gail ləsəhan hən ləbisor tuṽ, be ahai susur sam̄ gail ləsəmagenan. Imabe?”

¹⁹ AYesu isor var galit ke, “Mətunau ke nəvanuan lototah mai naulum̄an tolah, ləsəhan len nəhanan nələhan a? Aoa! Asike lumaienan nəboŋ naulum̄an tolah totoh mai galit sal. ²⁰ Be

† **2:14:** Levi: Mat 9.9; Luk 5.27. ‡ **2:18:** Najū gail ləsəhan len nəmariboŋ galevis hən ləbisor tuṽ, ləsəhan hən ləbitaŋ husur nəmatan o natsua tosa tovisi hum nabiltidu mai ləsəhan len nəboŋ totibau galevis salito.

naulumān tolāh, nəboŋ bēgəmai hən ləbēsəhari dan nəvanuan san gail, ale len nəboŋ enan asike luhan.

²¹ “Səkad avan ideh toḗsihoh hən nəkaliko veveu len nahurabat tomatu. Tagole, nəḗsihoh təmakuv dan nahurabat tomatu gol nə-tar-sili-an tamədasi səhor ta mō. ²² Natsual am, səkad avan ideh toḗir nəwain lotomadhaum həni len nahurhuwain lotomatu. § Tagole, nəwain veveu tatəvah tur lan, mēdas nəwain mai nahurhuwain ḗisi.”

*Nausian husur nəSappat
(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)*

²³ Len nəSappat sua, aYesu toyar tur marireu hən nawit, ahai susur san gail lotuḗat kin ḗur nəhavhuwit gail.* ²⁴ Na naFarisi gail lukel mai aYesu ke, “Imabe lotogol nəsa nalo tokai tasi len nəSappat?”

²⁵⁻²⁶ AYesu isor var galit ke, “Mətsaḗurun ləboi natosian gail lotohol husur aTevit boŋ ideh nəboŋ gai mai alat lototah maii lotopar hanian, lotomalkəkat a? Nəboŋ aApiatar tovi ḗiltihai tutumav, aTevit eḗis len naim siGot, iḗan nabəta tolo ahai tutumav səḗolit ḗai loləboi ləḗihani.* Ale ilav nabəta galevis mai alat lototah maii.”* ²⁷ Beti aYesu ikel mai galit ke, “NəSappat, aGot igole mōs nəvanuan, sagol nəvanuan mōs nəSappat. ²⁸ Imaienan, aNaturanəvanuan evi masta, evi masta hən nəSappat am.”

§ 2:22: Nahurhuwain evi nahurhunani o nahurhusipsip lotoḗir nəwain veveu ḗurhulon. * 2:23: Deu 23.25 * 2:25-26: Lev 24.9 * 2:25-26: 1Sam 21.1-6

3

AYesu igol navəlan nəvanuan imaur (Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Len nəboŋ sua tile am, aYesu ebiŋ lohoim naḅonḅonan seJu gail tətəs, ale ikad avan sual ei, navəlan tomat, togəm hum towas. ² Nəvanuan gail ei lomətan aYesu hən ke ləḅeris ḅigol atenan ḅimaur len nəSappat. ḅigole, dereh likot həni ale kel uri ke toḅur kotov nalo hən nəSappat. ³ AYesu ikel mai atenan navəlan tomat, togəm hum towas ke, “Geil rivuh.” ⁴ Beti eus galit ke, “Inor hən datḅigol ḅivoi len nəSappat o hən datḅigol ḅisa? Inor hən datḅeriŋ təlmam hən nəmauran o hən datḅigol nəmatan?” Be naut eḅut, ləsasor vari.

⁵ Len nəlol paŋpaŋ san ekəta mətaltal hən galito, ilolosa hən galit husur nəkadulit iḅonḅon. Beti ikel mai atenan ke, “Gisar hən navələm!” Ale isar həni, navəlan imaur təlmam. ⁶ Vəha-sua ŋai naFarisi gail lovivile, luḅonḅon mai alat galevis len nəpati tovi tarhət siHerot hən ləḅisor utaut hən ləḅemədas bun aYesu hən ḅimat.

Naluḅoh tarhəḅiltiwai Kalili

⁷ AYesu mai ahai susur san gail lovi lan nabiltiwai ale nabiltiḅoh lohusuri. Nəboŋ lotosəseloŋ husur natit piŋsi aYesu togole, nəvanuan isoḅur logəm həni. Logəm len naut a Kalili, a Jutea, ⁸ a Jerusalem, a Itumea, len naut gail tarhət Nawisel Jortan mai naut gail lotodar vis nabiltivile eru, a Tair mai a Siton. ⁹ Bathut naluḅoh totibau, ikel mai ahai susur san gail ke leutaut hən naḅot viri hən asike nəvanuan ləḅeluḅoh dar visi. ¹⁰ Husur len nəmariboŋ enan

igol isoður lumaur tia ale isoður am lotokad naməsahan tiltile loririhit, dar visi hən ləb̃ibari. ¹¹ Ale nəboŋ nəvanuan lotokad nanunun tosa gail lotoris aYesu, luteh len nəhən, lukai habat ke, “Gaiug govi aNatun aGot!” ¹² Avil aYesu ikai tas galito ke salikel vəhot gai ke tovi ase.

AYesu itabtabuh len ahai pispisul lotovi 12
(*Mat 10.1-4; Luk 6.12-16*)

¹³ Beti aYesu etəvəhuh vi məhat, ekis alat gai toləŋon galito ale logəm həni. ¹⁴ Ale itabtabuh len galit lotovi 12 hən ləb̃itah maii; ekis galit hən ahai pispisul gail hən b̃esəvat galit van hən ləb̃ikel ur napisulan siGot; ¹⁵ ale ilav nədaŋan hən na-il-a-m̃o-an mai galito hən ləb̃ehut natəmat gail. ¹⁶ Alat lotovi 12 nahəsalit lumaiegai: ikad aSimon aYesu tokisi hən aPita; ¹⁷ ikad aJemes anatun aSepeti mai aJon aŋan aJemes, ale aYesu ekis gəlaru Poanerkes namilen Natun Nabiliurur gəlaru. ¹⁸ Ikad galevis am, aAdru, aFilip, aPartolomiu, aMattiu, aTomas, aJemes anatun aAlfeus, aTatteus, aSimon tovi naSelot* sua, ¹⁹ mai aJutas Iskariot b̃eriŋ aYesu len navəlan aenemi san gail.

AYesu mai aPeelsepul
(*Mat 12.22-32; Luk 11.14-23, 12.10*)

²⁰ AYesu etəlmam vahim len naim totohtoh lan mai ahai susur san gail. Ale naluvoḥ logəm b̃onb̃on ei van gai mai ahai susur san gail ləsəkad namityal ideh hən ləb̃ihan. ²¹ Nəboŋ nəbathudud siYesu lotosəsəloŋ hən nakelean husur nəsa tovisi,

* **3:18:** NaSelot evi avan ideh len naluvoḥ sua lotomətahun alat a Rom, lotoke ləb̃ibal mai galito, hut galit dan naut a Jutea.

luke litah gati husur luke tovinvinu. ²² Be ahai þusan hæn nalo lotogəm len naut a Jerusalem, luke, “AÞeelsepul toil a mō hæn natəmat gail iwol hæni. Ehut natəmat gail len nədaŋan seþiltitəmat setəmat gail.”

²³ Ale aYesu ekis galit gəmai, isor mai galit len nasoruan kəta ke, “ASetan eləboi þehut aSetan mabe? ²⁴ Nəvanuan lototoh pipihabəlan nakiŋ len nəkantri sua þiþalkabaŋ, nəkantri dereh timaþulþul. ²⁵ Nəbathudud þiþalkabaŋ, dereh timaþulþul. ²⁶ Len naŋide tomaienən, aSetan təbal mai gai gabag, alat pipihabəlan lətapəpəhw, gai asike taləboi tail gəgat am, nədaŋan san tanəŋ. ²⁷ Nisor kəta maiegai ke: Avan ideh saləboi þeþis lohoim sinabəhariv todaŋ hæn þitariv kuv natit san gail. Be a mō, þibaŋis gat abəhariv, beti eləboi þitariv kuv natit þisi dan naim san.† ²⁸ Nukel nakitinan mai gamit ke, aGot dereh teruþat nəsaan ideh dan nəvanuan gail naut kəmas ləbisor tas aGot o ləbemədas nahəsan. ²⁹ Avil avan ideh tosor mədas aNunun aGot, asike aGot eruþat nəsaan enən dani boŋ ideh. Be nəsaan enən san, tonor hæn nəpanismen, dereh tipat len atenan vi sutuai.”

³⁰ AYesu ekəmaienən husur ahai þusan hæn nalo gail luke tokad nanunun tosa.

*Nəbathudud kitin siYesu
(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Beti aŋan aYesu matmat gail mai anan logəm təban naim aYesu totoh lan. Loil vivile, lopisul van hæni, kisi gəmai. ³² Naluŋoh lobətah dar vis aYesu,

† **3:27:** Namilen ke avan ideh saləboi þevənah dan navəlan aSetan, be þibaŋis gat aSetan, eləboi þehut natəmat san gail.

ale lukel maii ke, “Geris, anam̄ mai aṽam̄ gail lous gaiug vivile.”

³³ AYesu isor var galit ke, “Ase lai tovi anagw? As galit lai lotovi aṽagw gail?” ³⁴ Ale ekəta garu len alat lotobətah dar visi, ike, “Gamit mətovi anagw mai aṽagw gail bogai. ³⁵ Husur avan ideh togol nəsa aGot toləṽoni, gai evi aṽagw o aṽavinegw o anagw.”

4

AYesu iḅol husur namisurhuwit (Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ AYesu etuḅat ṽusan tətəs tarhəḅiltiwai Kalili. Nəbilitluṽoh logəm ḅonḅon dar visi gol tosaḅ len nəḅot, bətah hən ḅeṽusan. Ale nəvanuan gail ṽisi losuh pəpadaṽ hən nəḅiltiwai, a ut. ² Eṽusan galit hən natit isoḅur len nəḅol ṽusan gail. Ale len nəṽusanan san ikel mai galit ke, ³ “Səsəloṽ! Nəvanuan nəmabulan hən namisurhut gail ia bubulan namisurhuwit. ⁴ Nəḅoṽ tobubulan gail, galevis luteh metṽisal, ale nəman naməsav gail logəm han ṽis gail. ⁵ Namisurhuwit galevis am luteh len naut tobaṽ vat, nətan tokəkereh lan, ale lutov tutut husur nətan enan səsəreh. ⁶ Nəḅoṽ namityal tovisi, esun bun gail ale lumayoh husur ləsəkad nəharhəte. ⁷ Namisurhuwit galevis am luteh len tan tobaṽ hau tokad nasunite lan, ale nəḅoṽ nawit totov, nəhau eruṽ gut buni, gol səṽan. ⁸ Namisurhuwit galevis am luteh len tan tokənoh. Lutov, lovivi məhat ale luṽan. Sua iṽan vəkad 30, sual am iṽan vəkad 60 ale sua tətəs am iṽan vəkad

100.” ⁹ Beti aYesu ike, “Nəvanuan tokad nədarinjan hən bəsəsəlonj, tesəsəlonj!”

*AYesu iḅol ḅusan hən nəsa?
(Mat 13.10-17; Luk 8.9-10)*

¹⁰ Nəboḅj aYesu totoh səḅon mai ahai susur san lotovi 12 mai galevis am, lous namilen nəḅol ḅusan gail həni. ¹¹ Ale ikel mai galit ke, “AGot ikel vəhot nəsa tosusuah husur natohan pipihabəlan mai gamito hən mətḅeləḅoii. Be alat lototoh vivile, nukel nakitinan ḅisi mai galito len nəḅol ḅusan gail ¹² hən natosian siGot ḅisarpoh toke,

“ ‘Naut kəmas ləḅəkəta, kəta,
ləsakəta ləḅoi nəsa aGot togole;
naut kəmas ləḅəsəsəlonj, səsəlonj,
ləsasəsəlonj ləḅoi nəsa aGot togole.
Asike lətəmagenan, lətəpair van hən aGot
ale taruḅat nəsaan salito.’ ”*

*AYesu isor vəsvəsai nəḅol ḅusan husur
namisurhuwit
(Mat 13.18-23; Luk 8.11-15)*

¹³ Beti aYesu eus galit ke, “Mətsaləḅoi namilen nəḅol ḅusan enan a? Bimagenan, məteləḅoi nəḅol ḅusan ideh məḅe? ¹⁴ Nəvanuan nəmabulan ebubulan namisurhuwit gail tovi nasoruan siGot. ¹⁵ Namisurhuwit toteh metḅisal ehum alat lotosəsəlonj hən nasoruan siGot. Ale nəboḅj lotosəsəlonj həni, vəha-sua ḅai aSetan egəmai, lav kuvi dan galito. ¹⁶ Nəvanuan galevis lohūm namisurhuwit toteh len tan toḅan vat. Nəboḅj lotosəsəlonj hən nasoruan, ibar nəlolito, vəha-sua ḅai

* **4:12:** Isa 6.9-10

lohəhaʿur lan. ¹⁷ Be husur lohūm nawit nəharhəte sakir sədaŋ, ləsatov sabəlav. Ale nəboŋ lotoləŋon tosa o nəvanuan gail lotomədas bun galito bathut nasoruan tobar galito, luteh dan nədələmian. ¹⁸ Nəvanuan galevis am lohūm namisurhuwit toteh len tan tobaŋ hau tokad nasunite lan. Losəsələŋ hən nasoruan ¹⁹ be nəlolit etuhatih hən nəmauran hən navile eg a pan, naləmasian hən natite mai na-ləŋon-masuʿ-həni-an hən natgalevis am lobis len galito gol lorūŋ gut bun nasoruan hən asike biʿvan. ²⁰ Nəvanuan galevis tile am lohūm namisurhuwit lototeh len tan tovoi. Losəsələŋ hən nasoruan, ibar nəlolito, ale luʿvan masuʿ, galevis luʿvan vəkad 30, galevis luʿvan vəkad 60, galevis am luʿvan vəkad 100.”

Nəbol ʃusan husur namial
(Luk 8.16-18)

²¹ Beti aYesu eus galit ke, “Ikad avan ideh topat namial hən bəsusuani pipihad o pipimel a? Ao! Eriŋi a məhat len nəhai namial toilit lan. ²² Husur natideh tosusuah dereh aGot tevəhoti ale natideh topat len nəmargobut dereh aGot tigol tevivile, tiʃarʃar. ²³ Nəvanuan tokad nədariŋan hən bəsəsələŋ, tesəsələŋ!”

²⁴ Beti isor tətəs mai galit ke, “Mətələləgau hən gamito! Mətesəsələŋ husur nakelean sagw. Dereh aGot tilav naləboian mai gamito tonor hun nasəsələŋ-husuri-an samito, ale tivan am. ²⁵ Bathut avan ideh nəlon tomaʿur hən nəsa notokele, dereh aGot tilav naləboian am maii. Avil avan ideh tomətahun bələboi nəsa notokele, dereh aGot tilav kuv naləboian gai tokade dani.”

Nəḇol ḡusan husur namisurhuwit totov

²⁶ Beti aYesu ike, “Natohan pipihabəlan aGot imaiegai: Ikad naulum̃an tobubulan namisurhuwit len tan. ²⁷ Nəḇoŋ topat len nalenmariug o tolele len nalennəyal, namisurhuwit itov, evivi məhat. Be itov vi məhat mabe? Atenan saləboii. ²⁸ Nətan səḇon evəhasus hən nawit: a m̃o nalute evisi, itov ale evi məhat, beti iḃan hən nəhavhəte, ale ikad namisurhute tovi hanian. ²⁹ Be nəḇoŋ namisurhuwit tomatu, vəha-sua ŋai atenan ivan, ita kokotovi hən nəḇu tohaḅ husur nəḇoŋ hən nəmatuan egəmai.”*

*Nəḇol ḡusan husur namisurhumastat
(Mat 13.31-32; Luk 13.18-19)*

³⁰ AYesu isor tətəs ike, “Dereh nenənoḃ hən natohan pipihabəlan aGot mai nəsa? Nisor vəsvəsaii len nəḇol ḡusan tomabe? ³¹ Imaiegai: Nəvanuan imabul namisurhumastat len tan. Ekəkereh səhor namisurhut gail ḡisi len tan ³² be itov vi məhat vatibau səhor nəhanian ḡisi. Nəpashət gail topasil lotibau gol ke, nəman naməsav loləboi ləḃeum hən nəhai ŋodŋod halit len gail, len nəm̃ol han.”

³³ AYesu ikel nəḇol ḡusan isoḅur hən ḃikel nasoruan mai nəvanuan gail tonor hən naləboian lotokade hən ləḃeləboi səhoti. ³⁴ Len nəhon nəvanuan gail, natit ḡisi tokele, ikel mai galit len nəḇol ḡusan gail ŋai. Be nəḇoŋ totoh mai ahai susur san gail səḇolito, isor vəsvəsai namilen natgalenan.

* **4:29:** Jol 3.13. Nəḇu tohaḅ, naut tokan ipat len nəlon, ale akis auleIsrael luta kokotov nawit halito hən nəḇu tomaienən.

*aYesu igol nəlan mai nabiltiwai arovi pan
(Mat 8.23-27; Luk 8.22-25)*

³⁵ Len nəboŋ enan naut igomgom, ale aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Datevi tarhət nəwai egai.” ³⁶ Na lorin naluŋoh, lusah maii len nabot ale luvan. (Ikad nabot galevis am lotohusuri.) ³⁷ Losəhoŋut hən nabiltilan togəmai tokud hən nəwai. Nəwai epus vi lan nabot gol totubat pul hən bəmun. ³⁸ AYesu ipatmari len napilo a tahw, bathuwag. Lovəŋoni, lukel maii ke, “Eee Hai pusan, namtomun! Gəsənau ginamit a? Nabot idod!” ³⁹ Na aYesu ile məhat, esivoh len nəlan, ikel mai nəwai ke, “Gemədau! Vi pan!” Ale nəlan idar buni, naut etəmat. ⁴⁰ Beti eus galit ke, “Mətovi batmətahw gail a? Mətsəkad nadəlomian sal a?”

⁴¹ Ahai susur gail lom̄inm̄inikot habat. Lousus galit gabag ke, “Ategai ase? Nateru eg am, nəlan mai nabiltiwai lugol husur nəsa tokele!”

5

*Naulum̄an tokad nanunun tosa gail, aYesu igol
imaur
(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Ale lubar nətarhət nabiltiwai enan, len naut a Kerasa. ² Nəboŋ lotobar naut enan, aYesu imarin dan nabot. Vəha-sua ŋai naulum̄an tokad nanunun tosa egəm len nəburhuvat nəmatan gail ei, ebubur mai aYesu. ³ Atenan itoh burhuvat nəmatan gail. Nəvanuan gail lodədas ləbibaŋisi am hən natsen. ⁴ Luban̄is narien gəlaru mai navəlan gəlaru hən natsen vəha-sob̄sob̄ur tia, be igol natsen toban̄is navəlan imarmarikot, mai natsen toban̄is narien,

ilabuburi. Sëkad avan ideh tokad nëdanjan hën ðetëgau gati. ⁵ Akis len nalennöyal mai nalenmar-iug, iyar lab len naburhuvat nëmatan mai navëhuh gail, ikai habat, tiv sisil niben gabag hën nëvat.

⁶ Nëboñ aYesu totoh a tut dani sal, atenan erisi, igam van hëni, etëñedur bathurien. ⁷⁻⁸ AYesu ikel maii ke, “Nanunun gotosa, gimakuv, givan dan ategai!” Atenan eis, ikai habat ike, “Gaiug, savi hën gëbemëdas ginau, Yesu, aNatun aGot toyalyal! Len nahësan aGot noñir gaiug ke sagipansëm ginau, sagemëdas ginau!” ⁹ Beti aYesu eusi ke, “Nahësam ase?” Ale ike, “Nahësağw aLuñoh husur namtusöbur.” ¹⁰ Ale loñir vëha-söbsoöbur hëni ke satehut galit vi lan naut a tut ideh.

¹¹ Len nëtarhëvëhuh ei ikad nabiltivëshëbuai lotohan. ¹² Ale natëmat galenan loñir aYesu ke, “Sëvat ginamit van hën navëshëbuai hën namtëbëbis len gail.” ¹³ Na idam hëni. Ale natëmat lumakuv dan naulumän, löbis len nabuai gail. Ale navëshëbuai loñur, sarmar vi pan vi lan nabiltiwai. Ikad nabuai tovi 2,000 lotomun, lotomat len nabiltiwai.

¹⁴ Alat lotokëtkëta tëban navëshëbuai, lugam dan naut enan vi lan nabiltivile mai naut lotodar visi hën lëbikel ur nësa tovisi. Ale nëvanuan gail lugam gëm hën lëberis nësa tovisi ei. ¹⁵ Ale logëm hën aYesu, loris atenan a nio tokad naluñoh hën natëmat ale loris ke esun nahurabat, ebëtah, imaur tëtas, nënauan san etëlmam, imasil. Na lomëtahw. ¹⁶ Beti alat lotoris nësa tovisi, lukel ur natit pësi tovisi mai galit lotomadhagëmai. Lusor husur naulumän tokad natëmat gail ale lusor

husur nabuai gail. ¹⁷ Imaienan, nəvanuan gail len naut enan lotuḅat ɲir aYesu ke teriɲ naut salit gail.

¹⁸ Nəboɲ aYesu tosah len nabot, naulum̃an a m̃o tokad natəmat gail eɲir aYesu hən ɓitah maii.

¹⁹ Be aYesu sədaɹ hən, ike, “Givahim van hən nəbathudud sam̃ ale kel mai galito hən natit ɲisi Nasub̃ togole m̃os gaiug mai nalolosaan tokade len gaiug.” ²⁰ Ale atenan ivan, len naut a Tekap̃olis, etuḅat kel ur natit ɲisi aYesu togole m̃osi. Galit ɲisi ei lumanɲan len natit tokele.

*Natəbarehreh tomat, napəhaḅut toməsah
(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)*

²¹ Beti aYesu igam kotov nabiltiwai len nabot təlman vi lan nətarhəte. Nəboɲ tobar nətarhəwai ei, nabiltiḅoh logəm ɓonɓon dar visi. ²² Beti avan sua, nahəsən aJairus toil a m̃o hən naim nabonɓonan ei egəm hən aYesu. Iteh bathurien. ²³ Eɲir aYesu, ike, “Nasub̃, anatvavigw pəpadaɲ hən ɓimat. Gegəm vahim bai hən gəberɲiɲ navələm̃ lan hən ɓimaur, asike ɓimat.” ²⁴ Ale aYesu ivan maii.

Nabiltiḅoh lohusuri, loburuti. ²⁵ Ikad napəhaḅut sual ei toməsah, nəda han togam hən nasihau tovi 12 tia. ²⁶ Nəvanuan nareran lusobur lurer sobuer hən be lugol eləɲon isa vəsə ɲai. Eɲur hən natit ɲisi san hən ɓeḅur galito, be səmaur. Eməsah habat am. ²⁷⁻²⁸ Esəsəlɲ hən nakelean husur aYesu, ale ikel mai gai gabag ke, “Nəḅibar nahurabat san, dereh nimaur.” ɲa eliligis hən gai len naluḅoh madun aYesu, ibar nahurabat san. ²⁹ Vəha-sua ɲai nəgaman hən nəda esib, ale eləboi len niben ke tomaur təlman, naməsahan san inoɲ. ³⁰ Nəboɲ alitenan tobar aYesu vəha-sua ɲai

eləboi len gai gabag ke nədaŋan ivan dani. Na ipair len naluṽoh ike, “Ase tobar nahurabat sagw?”
³¹ Ahai susur san gail lukel maii ke, “Gebunus naluṽoh lotorihit gaiug. Imabe gotous ke, ase tobar gaiug?”
³² Be aYesu ekətkəta garu hən ḅisaḅ nəvanuan tobari.
³³ Beti napəhaṽut toləboi nəsa tovisi həni, emətahw, ipab. Egəm həni, iteh bathurien, ale ikel nakitinan kavkav maii.
³⁴ Ale aYesu ikel maii ke, “Litegai, nadəlomian sam̄ igol ke gotomaur. Givan, len nələm̄ gikad natəmat, na-ləŋon-isa-an sam̄ inoŋ.”

³⁵ Nəboŋ tosorsor sal, nəvanuan galevis logəm len naim siJairus toil a m̄o hən naim nabonḅonan, lukel maii ke, “Anatvavim̄ imat tia. Sagemədas ahai pusan am.”
³⁶ Be aYesu, tosəsəloŋ hən nəsa lotokele, ikel mai aJairus ke, “Sagemətahw. Riŋ nələm̄ len ginau ŋai.”
³⁷ Beti aYesu sədam̄ hən avan ideh hən ḅehusuri, be idam̄ hən aPita, aJemes mai aJon, aṽan aJemes ŋai.

³⁸ Nəboŋ lotobar naim sitenan toil a m̄o hən naim nabonḅonan, aYesu eris nəvanuan gail lotowal taṽtaṽor, lototaŋ, lotois habat.
³⁹ Nəboŋ toḅis lohoim ikel mai galit ke, “Imabe mətələŋon isa, mətutaŋ maiegai? Natəbarehreh enan səmat, ipatmari ŋai.”

⁴⁰ Lusor vilesi, luman sili. Be esəvat galit vivile ale esəhar atəman natəbarehreh mai anan mai alat lototah maii, ale eḅis len naut natəbarehreh topat lan.
⁴¹ Etəgau navəlan alitenan ale ikel maii len nasoruan san ke, “Talita koum!” namilen toke, “Tuhtəbarehreh, nukel mai gaiug, gile məhat!”

⁴² Vəha-sua ŋai natuhtəbarehreh nədam̄ han tovi 12, ile məhat, iyaryar. Nəboŋ lotoris natenan

lumaŋmaŋ habat. ⁴³ Ale aYesu ikel idaŋ mai galit ei ke salikel nəsə tovisi mai avan ideh. Beti ike, “Lav nəhanian ideh hən bġhani.”

6

Alat a Nasaret lomətahun aYesu (Mat 13.53-58; Luk 4.16-30)

¹ AYesu eriŋ naut enan, evi Nasaret, naut a im san, ale ahai susur san gail lohusuri.

² Len nəSappat etuġat hən naŋusanan len naim naġonġonan ale isoġur lotosəsəloŋ luŋaŋ luke, “Ategai ilav natgalenan tokele a be? Namitisau egai hən nəmauran tonor gai tokade egəm len naut a be? Igol mabe hən namerikel lotomaienan?”

³ Be ategai inau ke tovi ase? Gai evi nəvanuan nam-im-an ŋai, anatun aMeri, aġan aJemes, aJoses, aJutas mai aSimon. Aġavinen gail lutoh gegai!” Ale len nəlol sasa salito lomətahuni.

⁴ Ale aYesu ikel mai galit ke, “Ahai kelkel ur, nəvanuan gail loputsani len nənauan salito len naut pġisi, be len naut a im san, len amahean gail mai len nəbathudud san, natsua, ləsaputsani, lomətahuni.”

⁵ Edədas bġgol namerikel ideh len naut enan, be eriŋ navəlan len nəvanuan evis ŋai lotoməsah ei ale lumaur. ⁶ Ale iŋaŋ husur nadəlomian salit toġuer.

AYesu esəvat ahai susur lotovi 12 hən ləbeum mōsi

(Mat 10.5-15; Luk 9.1-6)

Beti aYesu iyar husur navile vġsusua, eŋusan.

⁷ Ale ekis ġonġon hən ahai susur san gail ale etuġat səvat galit lorururu van. Ale ilav mai galito nədaŋan hən na-il-a-mō-an hən ləbėhut nanunun nəmargobut gail. ⁸ Ale ikele hən galit ke,

“Samtilav natideh len nəvanan samito, samtilav nabəta, samtitariv nəhad səsəŋon, samtilav nəvat ideh len nəhau tutuŵ samit gail. Mitipət nəhai təbatehw ŋai. ⁹ Mətevəlas naributbut be samtitariv nahurabat gəgel.”

¹⁰ Ale ikel mai galit ke, “Naim ideh mət̃bēbis lan, mititoh ei vəbar mət̃berin̄ naut enan. ¹¹ Len naut ideh ləsaḥəhaŵur hən mət̃bitoh lan, ləsasəsəlon̄ hən gamito, məterin̄ naut enan, dardar hən nariemito hən nəmasiav b̄imakuv dan gəlaru. Natenan tevi hən b̄imasil hən galit ei ke aGot saḥəhaŵur hən galito.”*

¹² Imaienan, luvan. Lukel uri ke nəvanuan gail limaspair dan nəsaan salito. ¹³ Lohut natəmat isoḅur, ale lovəhas nəvanuan isoḅur lotoməsah hən naoil naoliv, ale lumaur.*

*Nəmatan siJon Baptais
(Mat 14.1-12; Luk 9.7-9)*

¹⁴ AHerot Antipas, aKiŋ esəsəlon̄ hən nakelean husur aYesu, bathut nəvanuan gail p̄isi loləboi nahəsən.† Galevis luke “Atenan evi Jon Baptais tole məhat dan nəmatan. Imagenan eləboi b̄igol namerikel gail.” ¹⁵ Galevis am luke, “Gai evi

* **6:11:** Nəboŋ naJu gail lotoyaryar len naut savi salito, ludardar hən naributbut mai nahurabat salito hən nəmasiav b̄imakuv dan gail. Lugol naten husur lotonau ke alat ləsavi Ju mai naut salit gail loḅin̄b̄in̄al. Gegai aYesu ikel mai ahai susur san gail ke ligol husur nəvide enan hən b̄imasil hən naJu gail lotomətahun ləb̄ipair dan nəsaan salit gail ke len nabunusian siGot galit loḅin̄b̄in̄al ale dereh lipanis. * **6:13:** Jem 5.14 † **6:14:** Nəboŋ toke aHerot len naut egai, evi aHerot Antipas tovi anatun aHerot toyalyal. AHerot toyalyal ike aYesu timat nəboŋ tokəkereh ŋai.

Elijah.” Galevis tile am luke, “Ahai kelkel ur bolai, esumñan ahai kelkel ur gail ta sutuai.”

¹⁶ Nəboŋ aHerot tosəsəloŋ hən natgalenan, ike, “AJon, gai notota kotov nəkadun, ile məhat dan nəmatan! Imaur təlmam!”

¹⁷ Evi aHerot enan tokel mai nasoltia gail ke litah gat aJon, baŋisi, ale riŋi len naim bəbaŋis. Igol tomaienen sil abareab siHerot, aHerotias. Alitenan evi asoan aFilip, be aHerot aʋan aFilip esəhar kuvi ale ilah maii. ¹⁸ AHerot eriŋ aJon len naim bəbaŋis husur aJon ikel mai aHerot ke, “Len nalo, sanor hən gəbəsəhar asoan aʋam̄.”* ¹⁹ Na aHerotias, nəlon epəŋas aJon, eləŋon ke tigol timat be edədasi, ²⁰ husur aHerot emətahw len aJon, ike aJon titoh maienan ŋai. Eləboii ke aJon tovi vanuan tonor, tovoi buni. Nəboŋ aHerot tosəsəloŋ hən aJon, edidimair həni; be naut kəmas natenan, eləmas bəsəsəloŋ hən aJon.

²¹ Imaienen van van, be boŋ sua aHerotias isaḅ naḅisal sua. Len nabiltiboŋ hən nəpasian siHerot, aHerot igol nəhanan m̄os nabiltivanuan gail lototah maii, nakomada gail mai nəvanuan totibau gail len naut a Kalili. AHerotias ikab hən nəboŋ enan husur eləboi biŋol aJon biimat. ²² Nəboŋ anatvavin aHerotias toḅis ale tosav, aHerot mai alat lotohan maii ei lohəhaʋur masuʋ həni. Ale aKiŋ ikel mai alitenan ke, “Us ginau hən natideh gotoləŋoni ale dereh nilavi mai gaiug.” ²³ Ale ita gat na-kel-gati-an sua len nahəsən ke, “Natideh gəbeusi hən ginau, dereh nilavi mai gaiug, naut kəmas bevi nahudhut nətan notovi kiŋ lan.”

* **6:18:** Lev 18.16, 20.21

24 Alitenan evivile, eus anan ke, “Neus nəsə?” Anan ike, “Geus nəkadun aJon Baptaıs.”

25 Vəha-sua ηai natəbarehreh esətəbul van hən aKiη, ike, “Noləηon nəkadun aJon Baptaıs. Noləηoni len nasiloh sua. Noləηoni gag ηai!”

26 Nəboη tokəmaienan igol aKiη nəlon isa, be husur tota gat na-kel-gati-an san len nahəsən, ale husur tokele len nəhon alat lotohan maii, inau ke naut kəmas tomətahuni, timasgol nəsə aliten tousi həni. 27 Na vəha-sua ηai esəvat nasoltia nə-tata-vanuan-an van hən naim bəbaηis hən βita kotov nəkadun aJon ale pati gəmai. Ale nasoltia ivan, ita kotov nəkadun aJon len naim bəbaηis. 28 İpat nəkadun aJon len nasiloh, lavi mai natəbarehreh. Ale natəbarehreh ilavi mai anan. 29 Nəboη ahai susur siJon gail lotosəsəloη həni ke tomat, logəm pat niben van, tavuni len nəbur nəmatan.

AYesu evəηan alaluñan lotovi 5,000

(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Jon 6.1-14)

30 Nəboη ahai pispisul gail lototəlmam len nəyaran salito, luβon mai aYesu hən ləbikel maii hən natit pisi lotogole mai lotoρusan həni.*

31 Nəvanuan isoβur logəmai, isoβur luvan gol aYesu galito ləsəkad namityal ideh hən ləβihan. İmaienan aYesu ike, “Datevi tut ideh hən datβitoh səβodato ale ηavηav kəkereh.”

32 Na lusah len nəbot səβolito, lorıη naut enan, lovi lan naut toβəbesw. 33 Wake isoβur loris lotovan ale loləboi naut ləbevi lan. Ale nəvanuan isoβur

* 6:30: Mak 6.7, 12

len navile gail lugam vi lan naut en tobēbesw ale lubari a mō.

³⁴ Nəboŋ aYesu gail lotobar naut enan, lotomariŋ dan naḅot, aYesu eris nabiltiľuḅoh ale nəlon itaŋis galito husur lohum nasipsip gail lotopar vanuan hən bəkətkəta təban galito. Ale etuḅat űusan gailit hən natit isobur.* ³⁵ Namityal ipair tia ale ahai susur san gail logəm həni luke, “Naut egai ipat a tut dan navile gail ale namityal ivan p̄isi tia. ³⁶ Səvat gailit van, hən ləbēvi lan naim űisusua marireu mai navile gail lotodar vis naut egai, hən ləbēp̄ur hanian halit hən ləb̄ihani.”

³⁷ Ris tosor var gailit ke, “Gamit m̄au mitilav nəhanian mai galito!” Ale lukel maii ke, “Hən namtḅeḅur nəhanian hilategai nəvat han dereh tevi hən naḅurp̄uran hən nahəbati toməlevtor. Namtodədasi!”† ³⁸ Ale aYesu eus gailit ke, “Mətukad nabəta evis? Mitia us kitevi.”

Nəboŋ lototəlmam lukel uri ke, “Nabəta erim mai naieh eru.”

³⁹ Beti aYesu ikele hən gailit ke letuan naluḅoh ləbətah pəpəhw len naliol tokəsan. ⁴⁰ Ale nəvanuan lotovi 50 o lotovi 100 lobətah ḅonḅon van vəbar gailit p̄isi lobətah. ⁴¹ AYesu ilav nabəta torim mai naieh toru, ekəta vi lan nəmav, ikel nasipaan hən gail ale eḅur nabəta. Ilav gail mai ahai susur san gail hən ləbepəpəhuni. Ale epəpəhun naieh eru enan am van hən nəvanuan gail p̄isi. ⁴² Ale gailit p̄isi luhan, luhanukub. ⁴³ Naluḅoh lotohan tonon,

* **6:34:** Num 27:17; 1Ki 22:17 † **6:37:** Len nasoruan ta Kris ike natenarius tovi 200, nəvat tomaienən eləboi ḅeḅur nauman hən nəvanuan hən nahəbati toməlevtor.

ahai susur losəron nahudhubəta mai nahudhuieh lotopat vagol nəhad lotovi 12 lopul.* ⁴⁴ Len nəboŋ enan alaluŋan lotohan lovi 5,000.

*AYesu iyar len nəpon nəwai
(Mat 14.22-33; Jon 6.15-21)*

⁴⁵ Nəboŋ nəhanan tonon, vəha-sua ŋai aYesu igol ahai susur səbolit lusah len nəbot, il a mo, hən ləbigam vi Petsaita, tarhəbilitwai Kalili. Ale aYesu esəvat naluvoŋ luvan. ⁴⁶ Tosudəlaŋ galit tonon, etəvehuh len nəvehuh hən bisor mai aGot. ⁴⁷ Nəboŋ naut togomgom, nəbot ipat rivuh len nəbilitwai, ale aYesu itoh səboŋ a ut. ⁴⁸ Eris lotomabit hən nəvarusan husur nəbot isoh bur nəlan. Len nadudulan somilan naut səlan sal, aYesu egəm hən galito, iyar len nəpon nəbilitwai. Ike tivot təban galito, ⁴⁹ be nəboŋ lotoris toyar len nəpon nəbilitwai, lunau ke tovi nanunun sua. Lukai, ⁵⁰ husur nəboŋ lotorisi galit pisi lominninikot. Be vəha-sua ŋai aYesu ikel mai galit ke, “Samtemətahw. Ginau bogai. Mitikad na-il-buri-an.” ⁵¹ Na isah len nəbot mai galito ale nəlan evi pan, idar buni. Ahai susur gail lumaŋmaŋ vəsa, ⁵² husur ləsaləboi sal namilen namerikel aYesu togole husur nabəta gail, bathut nəkadulit iʋonʋon.

*AYesu igol galit lotoməsaŋ a Kennesaret lumaur
(Mat 14.34-36)*

⁵³ Nəboŋ lotogam tukot len nəbilitwai, luvahut a Kennesaret ale lokir ei. ⁵⁴ Lumariŋ dan nəbot, vəha-sua ŋai nəvanuan gail len naut enan lokəta ləboii. ⁵⁵ Lugam tutur len naut kavkav enan, ale

* **6:43:** 2Ki 4.42-44

naut lotosəsəlonj həni ke aYesu totoh lan, lupat alat lotoməsah van həni len namilelit gail. ⁵⁶ Len naut pisi aYesu tovi lan, len navile, len nabiltivile, len nəmarireu, loriŋ alaten lotoməsah lupat len naut nəmaket. Loŋiri ke tidam̃ hən ləb̃ibar nasum̃arhət nahurabat san. Ale galit pisi lotobari lumaur.

7

AYesu isor husur nəsa togol nab̃iŋb̃iŋalan len nəvanuan

(Mat 15.1-9)

¹ Boŋ sua naFarisi mai ahai p̃usan gail hən nalo logəm len naut a Jerusalem hən ləberis aYesu. ² Lobunus ahai susur galevis siYesu lotohan be ləsəkəkəsəval. (Navəlalit saveveu len nənauan si-Farisi gail ³ husur naFarisi mai naJu gail p̃isi am lohusur tin hən naŵide silat ta sutuai toke li-maskəkəsəval len naŵide tonor beti loləboi ləb̃ihan. ⁴ Nəboŋ lototəlmam dan nəmaket, asike luhan vir ləb̃elilos.* Lohusur naŵide tosoḅur am ta sutuai hum nakəkəsan hən nab̃iliwai munmun, nab̃iliwai totile mai naketel gail.)†

⁵ Imaienan naFarisi mai ahai p̃usan gail hən nalo lousi ke, “Imabe ahai susur sam̃ gail ləsahusur naŵide sihaḅut sidat gail ta sutuai, ləsahusur naŵide hən nakəkəsəvalan, be luhan nab̃əta?”

⁶ AYesu ikel mai galit ke, “Gamit mətovi vanuan gəgəras, nəsa mətukele, mətsagole! AIsaiah ekitin nəboŋ tokel ur nasoruan siGot husur gamito ke,

* **7:4:** Len nasoruan ta Kris, naut egai eləboi bikad namilen ke: asike luhan vir ləb̃əkəkəs hanian ideh lotoḅuri. † **7:4:** Len natosian ta sutuai esuhud hən nasoruan toke nab̃iliwai munmun, nab̃iliwai totile, naketel mai nəmel gail.

“ Nəvanuan galegai loputsan nahəsagw len nasoran salito,
 wake len nəlolito, lunau ke notovi naut kəmas.
 7 Lulotu soḅuer hən ginau,
 loḅusan hən nakelean sinəvanuan,
 hum tovi lo sagw.’* ”

8 Husur gamito mətugam dan nakelean todaḅ siGot hən mətḅehusur tin hən nəvide samit ta sutuai lotovi naḅusanan sinəvanuan ḅai.”

9 Ale ikele am mai galit ke, “Gamit mətukad namitisau hən nagelean, husur mətugel tabtab hən nakelean todaḅ siGot hən mətḅeil gəgat len nəvide samit ta sutuai. Məḅunau ke nakelean san savi natideh a? 10 Mitinau nəsa aMoses toke, ‘Putsan atəmañ mai anañ matmat len nənauan samñ,’* mai ‘Avan ideh tosor tosa vəsa hən atəman o anan, gai timasmat tebun.’* 11 Be gamit mətuke ivoi hən avan ideh ḅikel mai atəman o anan ke, ‘Nəsa notokade hən nəḅevi tarhət samñ, noviol həni tia mai aGot.’ 12 Imagenan mətuke inor ḅai hən asike evi tarhət setəman mai sinan len namidolan səlaru. 13 Ale len nəvide ta sutuai mətḅokade, mətugol ke nakelean siGot evi naut kəmas ḅai. Gamit mətugol natit isoḅur tomaienana.”

*Natit gail lotogol nəvanuan saveveu
 (Mat 15.10-20)*

14 Beti aYesu ekis naluḅoh gəmai. Ikel mai galit ke, “Gamit ḅisi, mətəsəsəlonḅ hən ginau, mətələboi nategai. 15-16 Nəvanuan eḅiḅiḅiḅal len nəhon aGot mabe? Səkad natideh topat vivile len niben

* 7:7: Isa 29.13 * 7:10: Exo 20.12; Deu 5.16 * 7:10: Exo 21.17; Lev 20.9

nəvanuan toləboi ðigol ðeðinđinjal nəboŋ natenan toðis lan. Ao, evi nəsa tovivile dan nəvanuan togol saveveu.”†

¹⁷ Nəboŋ aYesu toriŋ naluŋoh hən ðevi lohoim, ahai susur san gail lous kitev namilen nasoruan kəta tomadhakele. ¹⁸ Ale ikel mai galit ke, “Gamit am mətsaləboi səhoti a? Mətsaləboii ke natit pisi vivile toðis len niben nəvanuan saləboi ðigol ðeðinđinjal a? ¹⁹ Husur nəboŋ toðis, sabis len nəlon, be evi lan natəbaŋ ale evivile vi lan nalitavtav.” (Nəboŋ tokəmaienan, aYesu ikele ke nəhanian pisi iveveu.)

²⁰ Beti aYesu ike, “Evi nəsa tovivile len nəlon nəvanuan togol tosa, saveveu. ²¹ Husur natgalegai logəm len nəlon nəvanuan: nənauan tosa, naitian tosa, nəvənahən, nagolean hən nəmatan, ²² naitian toður kotov nəlahən, nə-ləŋon-masuŋ-an hən natite, nagolean sasa gail, nəgəgərasən, nəvide naitian taŋtaŋor, nəlon tovəvənah, nasoruan tomədas nəhəsən nəvanuan o tomədas nəhəsən aGot, nə-patpat-gai-məhat-an mai namelmelan. ²³ Natgalen pisi lotosa logəm len nəlon nəvanuan. Evi natgalenan togol nəvanuan toðinđinjal, saveveu.”

Nadəlomian sepəhaŋut sua savi Ju
(Mat 15.21-28)

²⁴ AYesu ile məhat, eriŋ naut enən, evi lan naut gail pəpadaŋ hən naut a Tair. Eðis lohoim sua, be emətahən avan ideh ðeləboii ke totoh ei. Be edədas ðesusən naut totoh lan.

† **7:15-16:** Ikad natosian galevis ta sutuai tosuhud hən naves egai ke: 16 Avan ideh tokad nədariŋən hən ðesəsəloŋ, tesəsəloŋ məau!

25 Ikad napəhaʿvut sual ei, nanunun nəmargobut tobis len anatvavin. Nəboŋ nəbareab enan tosəsəloŋ həni ke aYesu totoh, vəha-sua ŋai egəm həni, iteh bathurien. 26 Evi atobtaKris lotopasi len naut a Fonisia a Siria. Eus aYesu hən bəhut natəmat dan anatvavin. 27 AYesu ikel maii ke, “Anatugw gail lihanukub bai. Sanor hən nəbilav kuv nabəta hinatugw gail hən nəbibar həni van hən nalipah gail.” 28 Alitenan isor vari ke, “Evoi Nasub, be nalipah gail pipitev am loləboi ləbihan nasugbəta hilahutai.”§ 29 AYesu ikel maii ke, “Bathut na-sor-vari-an sam̄ tovoi, givan, natəmat eriŋ anatvaviṃ, igam dani tia.”

30 Alitenan etəlmam vahim. Ale nəboŋ tovi lohoim san isaḅi ke, anatvavin topat mədau len nəmel, ale natəmat tomakuv dani tia.

AYesu igol nabut sua imaur

31 AYesu eriŋ naut gail pəpadəŋ hən nabiltivile Tair, iyar tur len nabiltivile Siton mai naut a Tekaḅolis van vəbar Nabiltiwai Kalili.**

32 Nəvanuan galevis losəhar nabut sua van hən aYesu ale loŋiri hən bəriŋ navəlan lan. 33 AYesu esəhar səḅon həni vi tut kəkereh dan naluḅoh ale esiriv hən nəŋarhuvəlan gəlaru len nədariŋan gəlaru. AYesu eḅulai, ibar namean atenan 34 ale ekəta vi məhat vi lan nəməv, ekilob ale ikel mai nabut ke, “Effata!” (namilen ke, “Səŋav!”). 35 Vəha-sua ŋai

§ 7:28: NaJu gail lokis alat ləsavi Ju hən nalipah gail ale len naut egai aYesu ike, “Ivoi hən nəḅevi tarhət seju gail ŋai.” Ale apəhaʿvut isor vari ke hum ma tokad na-vi-tarhəte-an ideh am hən ḅevi tarhət san həni. ** 7:31: Naut a Tekaḅolis evi naut tokad navile tosəjavur lan.

nədarinjan nabut gəlaru arosəjav, namean eməlala, isor imasil. ³⁶ Ale aYesu ikel buni mai nəvanuan gail ei ke salikel ur nəsa tovisi. Be naut kəmas tokaikai tasi maienan, lukelkel uri am. ³⁷ Galit lumaŋmaŋ vəsa. Luke, “Igol ivoi hən natit p̄isi togole, ale igol alat lotodariŋ ðulol, losəsəloŋ mai nabut gail, igol lusor.”

8

AYesu evəjan alaluŋan lotovi 4,000 (Mat 15.32-39)

¹ Len nəboŋ sual am, ikad nabiltiłuoh lotogəm ðonðon, ale ləsəkad natideh hən ləb̄ihani. AYesu ekis ahai susur gail gəm həni, ikel mai galit ke, ² “Nəlogw itarjis naluŋoh egai bathut lutah mai ginau husur nəmariboŋ totor tia ale ləsəkad natideh hən ləb̄ihani. ³ Nəmal ihat galit tia. Nəbesəvat galit van, dereh limatmatiov̄ husur nametp̄isal, ale galit galevis, naŋisal salit ebəlav, lutoh a tut.” ⁴ Ahai susur san gail lusor vari ke, “Be naut egai ebəbesw, ipat səbon. Avan ideh eləboi ðisað nabəta a be len naut egai tonor hən ðevəjan alat eg?” ⁵ AYesu eus galit ke, “Mətukad natuhbəta evis?” Luke, “Eməlevru.”

⁶ Beti aYesu ikel mai naluŋoh ke lebətah len tan. Ale itariv nabəta toməlevru, ikel nasipaan, ebur gail, ilav gail mai ahai susur san gail hən ləbepəpehun gail van hən naluŋoh. Ale lugole. ⁷ Ikad natuhieh evis ŋai lotokade. Nəboŋ aYesu tokel nasipaan hən gail, ikel mai ahai susur san gail ke lepəpehuni am. ⁸ Nəvanuan gail luhan vəhanukub. Ale ahai susur losəjon nasughanian

topat, gol nəhad eməlevru lopul. ⁹ Ikad alalumian lotovi 4,000 ei.

Nəboŋ lotohan tonon, aYesu esəvat alaten vahim. ¹⁰ Ale vəha-sua ŋai isah len nəbot mai ahai susur san gail ale lovi lan naut a Talmanuta.

*NaFarisi gail lous taltal hən namerikel sua
(Mat 16.1-4)*

¹¹ NaFarisi gail logəm hən aYesu ale lotuɓat ɓitɓituh maii. Loləŋon ke tigol nəsabən ŋa lous taltal ke tigol namerikel hən nəmav.* ¹² Nəboŋ tosəsəlon hən natenan, aYesu eŋud habat, ike, “Naur ta daməŋai lous namerikel mabe? Nukel nakitinan mai gamit ke, asike nugol namerikel ideh hən mətberisi boŋ ideh!”

¹³ Ŋa isah təlmam len nəbot, eriŋ naut enan, igam tukot len nəbilitwai.

*Nayis hiFarisi gail mai siHerot
(Mat 16.5-12)*

¹⁴ Ahai susur gail nəlolit iboŋboŋ hən nabəta. Ləsəkad nəhanian ideh len nəbot, be natuhbəta sua ŋai. ¹⁵ Ale aYesu isor ɓusan mai galito, ike, “Mətələləgau hən gamit gabag! Mətekətkəta gol gamito dan nayis hiFarisi gail mai nayis hiHerot Antipas.”

¹⁶ Nəboŋ lotosəsəlon hən natenan lotuɓat ɓitɓituh mai galit gabag husur ləsəkad nabəta ideh. ¹⁷ AYesu eləboi nənauan salit tia, ŋa ike, “Gamit mətuhol husur nabəta mətəkade hən nəsa? Mətsaləboi səhoti, mətəsəsəlon ləboii a?

* **8:11:** Lunau ke aYesu edədas ɓigol namerikel ɓegəm len nəmav. Ale ləbeusi həni, nəboŋ ɓedədas ɓigole, dereh leləboi ləbekisi hən nəvanuan gəgəras, hum ma leləboi ləbikot həni sil nəsabən.

Nəkadumit egəm v̄onv̄on a? ¹⁸ Mətukad namətamito be mətodədas mət̄bekəta a? Mətukad nədariŋamito, be mətodədas mət̄besəsəlon̄ a? * Mətsənau təlmam hən ¹⁹ nəboŋ notob̄ur nabəta hilat lotovi 5,000 a? Mətosəŋon nasughanian hən nəhad evis lotopul?" Ale lusor vari ke, "Səŋavur pisan eru."

²⁰ AYesu eus galit ke, "Ale nəboŋ notob̄ur nabəta toməlevru hilat lotovi 4,000, mətosəŋon nasughanian hən nəhad evis lotopul?" Ale lusor vari ke, "Məlevru."

²¹ Ale eus galit ke, "Be mətsaləboi səhoti sal a?"

AYesu igol ametbesw sua ekəta

²² Nəboŋ lotobar naut a Petsaita, nəvanuan galevis losəhar ametbesw sua van hən aYesu, ale loŋir aYesu hən b̄ibari hən b̄ekəta. ²³ Ale aYesu etəgau navəlan ametbesw, esəhari vivile dan navile. Beti eŋulai len namətan gəlaru, eriŋ navəlan gəlar lan ale eusi ke, "Goris natideh məu a?"

²⁴ Ametbesw ekəta təlmam, ike, "Noris nəvanuan lotohum nəhai lotoyaryar."

²⁵ Beti aYesu eriŋ navəlan gəlaru tətəs len namətan ametbesw. Nakətaan etəlmam ale eris natit p̄isi lumasil. ²⁶ AYesu esəvati vahim, ike, "Sagiyar tur len navile." †

APita ikel kot aKristo (Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ AYesu mai ahai susur gail loriŋ naut a Kalili, lovi lan navile gail lotodar vis naut a Sisarea Filippi. Len nəyaran salit van, aYesu eus ahai susur

* **8:18:** Jer 5.21; Eze 12.2 † **8:26:** Len natosian galevis ta sutuai ike, "Givahim, be len navile sagikel nəsa tovisi hən gaiug mai avan ideh."

san gail ke, “Nəvanuan gail luke ginau novi ase?”
²⁸ Lusor vari ke, “Galevis luke gotovi aJon Baptais, galevis am luke Elijah, galevis tile am luke ahai kelkel ur sua ta sutuai.”
²⁹ Beti eus galit ke, “Be gamito, mətunau ke ginau ase?” Ale aPita isor vari ke, “Gaiug govi aKristo, aGot totabtabuh lan.”

³⁰ Na aYesu ikai tas galit ke salikel natenan mai avan ideh.

*AYesu epəhav utaut hən nəmatan san
 (Mat 16.21-23; Luk 9.22)*

³¹ Len nəboŋ enan aYesu etuɓat hən beʋusan ahai susur san gail ke aNatun Nəvanuan timasləŋon tisa vəsa len natit tisoɓur. Alat lotoil a m̄o hən nəvanuan gail, abiltihai tutumav gail mai ahai p̄usan gail hən nalo limasmətahuni. Timasmat ale len nəmariboŋ bitor timasle məhat dan nəmatan.

³² Ikel p̄arɓar hən natgalenan, ale aPita esəhar aYesu hən bisor səbōn maii, etuɓat sor lan husur tokəmaienan.
³³ AYesu ipair, eris ahai susur san gail, ale esivoh len aPita, ike, “Gevi tahw dan ginau Setan! Nənauan sam̄ gail ləsəpat len nəsa aGot toləŋoni, lohusur naləŋonian sinəvanuan ŋai.”

*Na-husur-aYesu-an
 (Mat 16.24-28; Luk 9.23-27)*

³⁴ Beti aYesu ekis naluʋoh mai ahai susur san gail gəm həni. Ikel mai galit ke, “Avan ideh bələŋon ke behusur ginau, timaske, ‘Aoa,’ hən nənauan mai naləŋonian san gabag, timasvus nəhai balbal san, tehusur ginau.
³⁵ Husur avan ideh bələŋon ke bətəgau gat nəmauran san gabag, nəmauran san dereh timasig. Be nəmauran san bimasig m̄os ginau mai na-kel-uri-an tovoi, dereh tikad

nəmauran vi sutuai. ³⁶ Nəvanuan b̄ikad natit p̄isi len navile a pan be nəmauran san vi sutuai b̄imasig, imabe? Ikad nəsa? ³⁷ Səkad natideh. Nəvanuan edədas b̄eviol hən natideh hən b̄ikad nəmauran enan vi sutuai t̄etas am. ³⁸ Husur avan ideh b̄eməmau len ginau mai nasoruan sagw len nəhon naur ta daməŋ egai ləsədaŋ len aGot be lotopul hən nəsaan, aNatun Nəvanuan dereh teməmau len atenan balai nəboŋ b̄egəm mai aŋel siGot gail len nəyalyalan mai namənas seTəman.”

9

¹ Ale ikel mai galit ke, “Nukel nakitinan mai gamit ke gamit galevis məttoil gegai, asike lumat van vəbar ləb̄eris nagəmaian hən natohan pipi-habəlan aGot, nədaŋan han.”

*Namənas kitin siYesu
(Mat 17.1-13; Luk 9.28-36)*

² Nəmariboŋ toməlevtes tonəŋ aYesu esəhar aPita, aJemes mai aJon səb̄olito vi məhat len nəvəhuh sua tosahsah. Ale len nəholito egəm tile. ³ Nəhon eñial hum namityal, nahurabat san egəm pəhw yesyes vabilbil. Epəhapəhw səhor avan ideh len navile a pan toləboi b̄igole.* ⁴ Ale aElijah mai aMoses arovisi hən galito. Aruhol mai aYesu. ⁵ APita ikel mai aYesu ke, “Hai p̄usan, ivoi hən dattotəh gegai. Namteum hən nəpasvaləval titor, tesua esan̄, tesua siMoses, mai tesua siElijah.” ⁶ (APita ekəmaianan husur saləboi nəsa b̄ikele, husur lomətahw habat.) ⁷ Ale nəmavukasw ikabut gol galito, nadoldol sua egəm len nəmavukasw toke,

* 9:3: 2Pit 1.16-18

“Ategai bogai, aNatugw ulurñan notoləmas buni. Səsəlon husuri!”

⁸ Losəhoʋut, lokəta garu, ləsaris aMoses mai aElijah am. Be loris aYesu ŋai totoh mai galit ei.

⁹ Nəboŋ lotopot mariŋ dan naʋehuh, ikai tas galit ke saliwəl hən nəsa lotorisi mai avan ideh vir aNatun Nəvanuan b̄ile məhat dan nəmatan. ¹⁰ Imaienan lotəgau gat nəsa aYesu tokele len galit gabag, be luhol danjir husur namilen nasoruan san nəboŋ toke “b̄ile məhat dan nəmatan.”

¹¹ Beti lous aYesu ke, “Ahai p̄usan gail hən nalo luke aElijah timasgəm a m̄o. Lokəmaienan hən nəsa?”* ¹² AYesu isor var galit ke, “aElijah egəm a m̄o hən b̄igol natit p̄isi b̄inor tətəs. Bimaianan, husur nəsa natosian siGot ike aNatun Nəvanuan timasləŋon tisa vəsa len natit tisoʋur ale nəvanuan gail limasmətahuni?”* ¹³ Be nukel mai gamit ke, aElijah egəm tia, ale lugol nəsa sumñan lotoləŋoni həni, hum ŋai natosian siGot tokel husuri.”*

*AYesu igol natətai tokad natəmat imaur
(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43a)*

¹⁴ Nəboŋ lototəlmam van hən ahai susur san gail, loris nabiltiʋoh lotodar vis galito mai ahai p̄usan gail hən nalo lotoʋitʋituh mai galito. ¹⁵ Nəboŋ naluʋoh lotoris aYesu, luʋaŋ, ale lugam van həni hən ləb̄ike, “Ivoi,” maii. ¹⁶ AYesu eus ahai susur san gail ke, “Mətoʋitʋituh mai galit husur

* **9:11:** Mal 3.1, 4.5 * **9:12:** Isa 53.3 * **9:13:** Ahap tovi kiŋ mai asoan, nahəsən aJesepel, arugol risi hən arb̄igol aElijah b̄imat (1Ki 19.2, 10). AHerot Antipas tovi kiŋ mai asoan, nahəsən aHerotias, arugol aJon Baptais tomat. Len naut egai nəboŋ aYesu tosor husur aElijah, isor husur aJon Baptais.

nəsa?” 17 Nəhaŭt sua len naluŭoh isor vari ke, “Hai þusan, nosəhar anatugw ulumian gəm hən gaiug. Ikad nanunun tosa sua togol anatugw tovi naþut. 18 Nəboŋ natəmat enan totah gati, ekuþ hən anatugw len tan. Ale nabusun iyau, idesdes batriŭoriŭ, nahumatmat ibari. Nous ahai susur sam̃ gail hən ləbehut natəmat be lodədasi.”

19 AYesu ikel mai galit ei ke, “Gamit ta daməŋai mətəkad nadəlomian ideh! Nitoh mai gamit tebəlav mabe? Mitikad nadəlomian ŋais? Səhar natətai gəmai.” 20 Ale losəhari van hən aYesu. Be nəboŋ nanunun tosa enan toris aYesu, igol nahumatmat ibar natətai, ekuþ hən natətai len tan gol italtaloŋ, nabusun iyau. 21 AYesu eus atəman natətai ke, “Imaiegai ŋais tia?” Isor vari ke, “Etubət len nəboŋ tovi tuhtətai ŋai. 22 Vəha-sobsoþur tia natəmat ekuþ həni len nəhab o len nəwai hən þigol þimat. Gəbeləboi gəþigol natideh, gevi tarhət sinaməru, nəloŋ titaŋis ginaməru.” 23 AYesu isor vari ke, “Imabe gotoke ‘Gəbeləboi gəþigole?’ AGot eləboi þigol natit þisi. Gəþikad nadəlomian, aGot eləboi þigol natideh m̃os gaiug.”

24 Vəha-sua ŋai atəman atuhtətai ikai ke, “Nukad nadəlomian, be gevi tarhət sagw len nadəlomian sagw toþuer!”

25 Nəboŋ aYesu toris naluŭoh lotogam gəm həni, esivoh len nanunun tosa, ikel maii ke, “Natəmat gotoþut, gotodariŋ þulol, nukele hən gaiug ke, gimakuv dani! Sageþis lan boŋ ideh am!”

26 Ale natəmat eis habat, ekuþ hən natətai hum nahumatmat tobari, ale imakuv dani. Natətai ehum nabirimat gol nəvanuan isoþur ei luke, “Gai

imat!” ²⁷ Be aYesu etəgau navəlan natətai, elivi vi məhat, ale natətai eil səbon.

²⁸ Nəboŋ aYesu tononj ei, evi lohoim ale ahai susur san gail səbolito logəm həni. Lousi ke, “Imabe namtsaləboi namtəbehut natəmat enan?”

²⁹ AYesu isor var galit ke, “Natəmat tomaienən, səkad natideh toləboi bəhuti, be na-sor-tuŋ-an ŋai.”†

*AYesu isor husur nəmatan san tətəs
(Mat 17.22-23; Luk 9.43b-45)*

³⁰ Beti lorin naut enən, luyar tur len naut a Kalili. AYesu emətahun avan ideh bələboi naut lototoh lan, ³¹ husur eŋusan ahai susur san gail. Ikel mai galit ke, “Avan sua dereh terin aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.‡ Ale dereh ligol timat. Nəboŋ bimat, dereh tile məhat len nəmariboŋ bitor husur nəmatan san.” ³² Be galit ləsaləboi səhot namilen nəsa tokele, ale lomətahw, lomətahun ləbeusi həni.

*Ase iyalyal səhor galit am?
(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)*

³³ Nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lotobar naut a Kapernaum, ləbis lohoim sua. Ale aYesu eus galit ke, “Mətoŋvituh husur nəsa len nəyaran metp̄isal?” ³⁴ Be naut ebut, bathut metp̄isal loŋvituh gabag len galit ke ase len galito iyalyal səhor galit p̄isi. ³⁵ Ale aYesu ebətah, ekis ahai susur lotovi 12 gəm həni ale ikel mai galit ke, “Avan

† **9:29:** Natosian galevis ta sutuai luke na-sor-tuŋ-an mai nəhanan ebuer ŋai. ‡ **9:31:** Len nasoruan ta Kris naut egai namilen hum ma tovi: Dereh aGot terin aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.

ideh ðike ðeil a mō len nabunusian siGot, temədu, timassuñan naslev, teum salit þisi.” ³⁶ Beti esəhar natuhtətai, igol eil rivuh len galito. Ale elugumñ gati, ikel mai galit ke, ³⁷ “Avan ideh tohəhaʋur hən natuhtətai suñan egai ðitah maii len nahəsagw, gai ehəhaʋur hən ginau nəðitah maii. Ale avan ideh tohəhaʋur hən ginau nəðitah maii, be savi ginau ŋai, ehəhaʋur hən atenan tosəvat ginau.”

*Avan ideh samətahun gidato evi tarhət sidato
(Luk 9.49-50)*

³⁸ Ale aJon ikel mai aYesu ke, “Hai þusan, namtoris avan sua tohut natəmat gail len nahəsamñ, ale namtukai tasi husur savi ginamit ideh.” ³⁹ Ris aYesu toke, “Samtikai tasi! Səkad avan ideh tomadhagol namerikel toləboi ðikel natideh tosa husur ginau. ⁴⁰ Avan ideh samətahun gidato evi tarhət sidato. ⁴¹ Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh ðilav nabiliwai hən nəwai mai gamit len nahəsagw husur mətovi seKristo, nokitin, aGot dereh tilav nakonþurþuran mai avan enan.

*Nasəharian hən nəvanuan van hən nəsaan
(Mat 18.6-9; Luk 17.1-2)*

⁴² “Ale atuhtətai tokad nadəlomian len ginau suñan egai, avan ideh ðigol ðiteh len nəsaan, aGot dereh tipansəm avan enan səhor ləðitahətah hən nabiltivat len naholoan, ale ləðibar həni len tas. § ⁴³⁻⁴⁴ Ale navələmñ ðigol gəðiteh len nəsaan, gita kotovi. Ivoi am hən gəðevi velmētaw ale ðis len nəmauran vi sutuai, səhor gəðikad navələmñ ðeru

§ 9:42: Nabiltivat enan eməlas habat, natoñki esulsul həni hən ðebul dasdas nawit hən ðegəm vi flaua.

ale vi lan nəhab nəmatan, nəhab topanj vi sutuai.
 45-46 Ale nariem̃ bigol gəb̃ipes habetw, teh len
 nəsaan, gita kotovi. Ivoi am hən gəb̃evi rim̃etw ale
 bis len nəmauran vi sutuai, səhor gəb̃ikad nariem̃
 beru ale vi lan nəhab nəmatan. 47 Ale namətañ
 bigol gəb̃iteh len nəsaan, gekis kuvi. Ivoi am hən
 namətañ besua biḃesw ale gəb̃ebis len nəmauran vi
 sutuai, səhor gəb̃ikad namətañ beru ale aGot biḃar
 hən gaiug len nəhab nəmatan. 48 Len naut enan
 naul lotoṽis nəvanuan, ləsəmat boḃ ideh, ale nəhab
 tohan nəvanuan səmat boḃ ideh.*

49 “Husur aGot dereh tiḃaditdit nəhab len
 nəvanuan p̃isi hum datḃidardar hən nətas len
 nəhanian.**

50 “Nətas ivoi, be nabus han biḃmasig, ḃeduḃe,
 gigol nabus han tevi tas tət̃as mabe?†† Len gamit
 mitimashum nətas, hən nabus hamit biḃivoi, hən
 mət̃bikad natəmat mai gamit gabag.”*

10

Natiḃosan (Mat 19.1-12; Luk 16.18)

* **9:48:** Isa 66.24 ** **9:49:** Len naut egai namilen hum ma
 tomaiegai: aGot igol nəvanuan p̃isi lukad nəboḃ galevis lotodaḃ len
 nəmauran salito, nəboḃ gail lotogol nəvanuan gail loḃəḃas hum nəhab
 togole. Nəboḃ aGot togol tomaiēnan, isaḃ alat lotovi esan kitin, ale
 nəboḃ galen lotodaḃ lugol nəvanuan san gail ludaḃ am lan. Be isaḃi
 am alat ləsavi esan. †† **9:50:** Len naut a Israel, lutoh a tut dan
 nabitas gol nətas salit savi wai, evi vat. Lotuh dədasi hən ḃekəkereh
 ale bar həni len nəhanian hən bigol nabus han biḃivoi. Nəboḃ nəhanian
 biḃmanuḃ, luhani, be nəvat a pan savi tas am ale lubar həni len
 naḃisal. * **9:50:** Mat 5.13; Luk 14.34-35

¹ Beti aYesu erin̄ naut enan, evi lan naut a Jutea, iyar lan tarhəwisel Jortan. Naluṽoh gail logəm həni, ale husur nəvide san akis, eṽusan galito.

² NaFarisi galevis logəm həni, luke ligol tisab len nasoruan san ɲa lousi ke, “Len nalo, inor hən naulum̄an βetiṽos hən asoan a?” ³ AYesu eus galit ke, “Len nalo, aMoses ekəmabe mai gamito?”

⁴ Lusor vari ke, “AMoses idam̄ hən naulum̄an bitos gat nalobulat hən natiṽosan ale səvat nəbareab san vi tut dani.”*

⁵ Ris aYesu tokel mai galit ke, “AMoses itos nalo enan m̄os gamito bathut nəkadumit ihaihai.

⁶ Be len natuβatan, nəboŋ aGot togol natit p̄isi, ‘igol nəvanuan, naulum̄an mai napəhaṽut.’* ⁷ ‘Husur natenan, naulum̄an dereh terin̄ atəman mai anan hən βeudud mai asoan, ⁸ ale aresua sum̄an artovi niben nəvanuan tosua ɲai.’* Husur arsarū am, arosua ɲai. ⁹ Imagenan, naududan aGot togole, nəvanuan satepəpəhuni.”

¹⁰ Nəboŋ lototəlmam vi ləhoim, ahai susur gail lous aYesu husur natiṽosan. ¹¹ Ale ikel mai galit ke, “Avan ideh totiṽos hən abareab san ale tolah mai napəhaṽut ideh am, atenan igol naitian toβur kotov nəlahan.

¹² Ale napəhaṽut βetiṽos hən nəhaṽut san ale βilah mai naulum̄an ideh am, alitenan igol naitian toβur kotov nəlahan.”

AYesu mai atuhlahutai
(*Mat 19.13-15; Luk 18.15-17*)

¹³ Boŋ tile am nəvanuan gail losəhar atuhlahutai van hən aYesu hən βerin̄ navəlan len galito. Be ahai susur gail losivoh len atəmalit mai analit gail. ¹⁴ AYesu toris natenan, nəlon ipaŋpaŋ. Ikel

* **10:4:** Deu 24.1-4 * **10:6:** Gen 1.27, 5.2 * **10:8:** Gen 2.24

mai ahai susur gail ke, “Mitidamñ hən alahutai legəm hən ginau, samtikai tas galito, husur nato-han pipihabəlan aGot evi silat lotosumñan alategai. ¹⁵ Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh asike bəhəhaṽur hən nato-han pipihabəlan aGot sumñan natuhtətai, imabe? Asike ikade boŋ ideh!”

¹⁶ Ale len na-ləmas-buni-an san eriŋ navəlan gəlaru dar vis alahutai. Eriŋ navəlan gəlar len galito, beti eus aGot hən bivoi hən galito.

Naulumñan topul hən natite
(*Mat 19.16-30; Luk 18.18-30*)

¹⁷ Nəboŋ aYesu toriŋ naut enan, ivan. Len nəyaran san husur naṽisal, avan sua igam gəm həni, etəŋedur bathurien. Eus aYesu ke, “Hai ṽusan gotovoi, nigol nəsa hən nəbikad nəmauran vi sutuai?” ¹⁸ AYesu eusi ke, “Imabe gotokis ginau ke notovoi? Avan ideh savoi, be aGot səbən ŋai. ¹⁹ Gaiug goləboi nakelean gail lotodaŋ lotoke, ‘Sagigol avan ideh timat,* sagigol naitian tobur kotov nəlahan, sagevənah, sagelibon len nakotan, sagegəras avan ideh hən gəbikad natideh esan, geputsan atəmañ mai anañ len nənauan samñ.’ ”* ²⁰ Ale ikel mai aYesu ke, “Hai ṽusan, nugol nat-galen ṽisi tia, tuḅat len nəboŋ notovi natətai.” ²¹ AYesu ekəta bunusi, eləmas buni. Ale ikel maii ke, “Gupar tetesua sal. Gia ṽur hən natit ṽisi gotokade. Viol hən nəvat han mai naməsal gail hən

* **10:19:** Nəboŋ toke Sagigol avan ideh timat namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paŋpaŋ samñ o naləŋonion samñ ŋai.

* **10:19:** Exo 20.12-16; Deu 5.16-20

gəb̃ikad nakonviolan aGot totəgau gati m̃os gaiug len nəməv. Beti gegəm husur ginau.”

²² Nəboŋ atenan tosəsəloŋ hən nasoruan enan, nəhon eməraŋraŋ. Eləŋon isa, ivan husur topul hən natit tosoḅur.

²³ Beti aYesu ekəta garu, ikel mai ahai susur san gail ke, “Idaŋ habat hən avan topul hən natite ḅəḅis len natoŋan pipihabəlan aGot!” ²⁴ Luḷaŋ habat len nasoruan san. Be aYesu ikel tasi am mai galito. Ike, “Anatugw notoləmas bun gamito, idaŋ habat hən avan ideh ḅəḅis len natoŋan pipihabəlan aGot. ²⁵ Idaŋ habat hən nəkamel ḅəḅis tur len nəḅurhunil səsod. Idaŋ səhori am hən nəvanuan tokad natite ḅəḅis len natoŋan pipihabəlan aGot.”

²⁶ Nəboŋ tokəmaienan, luḷaŋ habat am. Lusorsor mai galit gabag ke, “Bimaierenan, as təḅis lan? Səkad avan ideh ḅikad nəmauran vi sutuai!” ²⁷ AYesu ekəta bunus galito, ike, “Len nəvanuan gail, galit lodədas ləḅigol natenan, avil aGot eləboi ḅigol natit ḷisi.” ²⁸ Beti aPita isor vari ke, “Geris, ginamit namtorinŋ natit ḷisi hən namttohusur gaiug.”

²⁹ AYesu ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh torinŋ naim o aṽan gail o aṽavinen gail o atata o anana o anatun gail o nətan m̃os ginau mai nakel-uri-an tovoi, ³⁰ dereh aGot teviol hən natgalenan vəha 100 maii len nəboŋ eg ta daməŋai. Dereh tikad naim gail, aṽan gail, aṽavinen gail, anan gail, anatun gail, nətan isoḅur mai alat ləḅemədas buni. Ale len nəboŋ ḅegəmai len nəməv, dereh tikad nəmauran vi sutuai. ³¹ Be nəvanuan isoḅur lototibau gagai, lotoil a m̃o, dereh asike lovi natideh, levi ut kəmas; ale isoḅur ləsavi natideh gagai, lotovi ut kəmas, dereh letibau, leil a m̃o.”

*aYesu epəhav utaut hən nəmatan san tətəs
(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)*

³² Len nəyaran salit len nəpısal vi Jerusalem, aYesu injad il a mō. Ale ahai susur gail luþaŋ lan, ale alat lotohusuri lomətahw. Ale aYesu esəhar ahai susur lotovi 12 vi tarhəte. Etubət kel mai gailit hən natit gail ləbēvisi həni asike idareh. ³³ Ike, “Mətesəsəlōŋ! Datevi məhat vi Jerusalem. Len naut enan avan sua dereh teriŋ aNatun Nəvanuan len nəvəlan abiltihai tutumav mai ahai þusan gail hən nalo. Ale len nakotan salito dereh lisab səhoti ke tipanis, timat. Ale dereh leriŋi len nəvəlan alat ləsavi Ju. ³⁴ Dereh lisor vilesi, levulaii, lebilas habat həni ale ligol timat. Len nəmariboŋ bitor husur nəmatan san, dereh tile məhat.”

*Nausian siJemes mai aJon
(Mat 20.20-28)*

³⁵ Beti aJemes mai aJon, anatum aSepeti gəlaru, arogəm hən aYesu. Aruke, “Hai þusan, natideh namrbeusi hən gaiug, namruke gigole mōs ginaməru.” ³⁶ Eus gəlaru ke, “Məruke nigol nəsa mōs gaməru?” ³⁷ Arusor vari ke, “Gidanı hən ginamər tesua tebətah len nəmatu samı mai togon tebətah len nəmair samı nəboŋ gəbēgəm vi kiŋ.” ³⁸ Ale aYesu ikel mai gəlaru ke, “Gaməru mərsaləboi nəsa mərtousi. Məroləboi mərbəmun len nabiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an nəbəmun lan a? Məroləboi mərbibaptais len nəbaptaisan nəbibaptais lan a?”† ³⁹ Arusor vari ke, “Namroləboi namrbigole.” Beti aYesu ikel mai gəlaru ke, “Nabiliwai nəbəmun

† **10:38:** Len naut egai aYesu inau nəmatan san, be gəlar arsaləboii.

lan, dereh mæremun lan. Nəbaptaisan nəb̃ibaptais lan, dereh miribaptais lan. ⁴⁰ Be nabətahan len nəmatu sagw o len nəmair sagw, savi len ginaw hən nəb̃ikele. Ipat len aGot hən b̃ilav naut eruenan mai galit gai toutaut hən naut eruenan m̃os galito.”

⁴¹ Nəboŋ ahai susur lotosəŋavur lotosəsəloŋ hən natenan, nəlolit epəŋas aJemes mai aJon. ⁴² Ŋa aYesu ekis galit gəm həni, ikel mai galit ke, “Mətoləboii ke alat lotoʋat nəhes hən ləb̃eil a m̃o hən nametbos gail, lupatpat galit məhat len nədaŋan lotokade təban nəvanuan salit gail. Ale len nədaŋan hən na-il-a-m̃o-an, nəvanuan totibau salito, loil a m̃o hən nəvanuan salit gail. ⁴³ Be səmaienan len gamito. Gamit ideh toke tevi vanuan totibau, gai timasgəm vi vanuan na-vi-tarhəte-an samito, nəlon tomədau hum tovi ut kəmas ŋai. ⁴⁴ Ale gamit ideh toke teil a m̃o hən gamito, gai tegəm vi slev samit p̃isi. ⁴⁵ Tesum̃an ŋai aNatun Nəvanuan. Gai sagəm hən nəvanuan gail hən ləb̃evi tarhət san hum galit lotovi ut kəmas. Ao, egəm hən b̃evi tarhət salito hum gai tovi ut kəmas; egəm hən b̃eviol hən nəmauran san, egəm hən b̃imat m̃os nəmakuvan hən nəvanuan tosoḃur dan nəpanismen sil nəsaan salito.”

aPartimeus tovi metbesw ekata
(*Mat 20.29-34; Luk 18.35-43*)

⁴⁶ Beti aYesu mai ahai susur san gail lubar naut a Jeriko. Ale nəboŋ lotoriŋ nab̃iltivile enan, nab̃iltiluʋoh lohusur galito. Ametbesw, ebətah len nəgarhəp̃isal. (Nahəsan aPartimeus, namilen ke anatum aTimeus. Atenan eŋir nəvanuan gail akis hən nəvat.) ⁴⁷ Nəboŋ tosəsəloŋ həni ke aYesu

ta Nasaret togəmai, etuḅat kai ke, “Yesu, anatun siTevit, nəloṃ titanjis ginau!” ⁴⁸ Nəvanuan isoḅur losivoh lan hən ḅeməḁau. Be ikai habat am ke, “Anatun siTevit, nəloṃ titanjis ginau!”

⁴⁹ Nəboṅ aYesu tosəsəloṅ həni, eil. Ike, “Kisi gəmai!” Ale lokis ametḅesw ke, “Gehəhaṽur! Gele məhat! Ekis gaiug, gia van həni!” ⁵⁰ Ametḅesw eḅil kuv nahurabat naut susus san, ile məhat tutut, ivan hən aYesu. ⁵¹ AYesu eusi ke, “Goləṅon nəsa hən nəḅigole ṃos gaiug?” Ametḅesw isor vari ke, “Hai ḅusan, nuke nekəta!” ⁵² Ale aYesu ikel maii ke, “Givan! Nadəlomian samṃ igol gumaur.” Vəha-sua ṅai ekəta, ale ehusur aYesu husur nəḅisal.

11

AYesu eḅis len naut a Jerusalem

(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; Jon 12.12-19)

¹ Nəboṅ aYesu mai ahai susur san gail lotogəm pəpadaṅ hən naut a Jerusalem, pəpadaṅ hən navile Petfas, mai a Petani, lubar Naṽehuh Oliv. Ale aYesu esəvat ahai susur san eru van. ² Ikel mai gəlar ke, “Mərevi lan navile ea. Nəboṅ məḅibari, vəha-sua ṅai dərəh mərekəta ris natuhtonḅki ulunṃan totahətah ei, avan ideh səsah lan sal. Sah ruḅati ale səhari gəmai. ³ Avan ideh ḅeus gaməru ke, ‘Mirimab hən natenan?’ Kel maii ke, ‘Nasuḅ eusi gag ṅai be asike idareh tesəvat təlmam həni.’ ”

⁴ Ale gəlaru aruvan. Arusaḅ natuhtonḅki toil metḅisal totahətah len nabopita naim sua, ale arusah ruḅati. ⁵ Nəboṅ artosah ruḅati, nəvanuan galevis lotoil ei luke, “Natuhtonḅki enan, mərusah ruḅati hən nəsa?” ⁶ Beti arusor var galit hum aYesu tokel mai gəlaru, ale ludamṃ hən arḅesəhari

van. ⁷ Arosəhar natuhtonki van hən aYesu, aroβir hən nahurabat salito len nəmadun ale aYesu ebətah səŋaʋuti. ⁸ Ale nəvanuan isobur luʋolsan nahurabat salit gail husur naʋisal, nəvanuan tile gail ludas pashəhai lotobaŋ lute marireu, lutaii, loriŋ gail husur naʋisal. ⁹ Alat lotoyar a mō hən aYesu mai alat lotoyar a tahw lukai habat ke, “Hosanna!

AGot ivoi hən atenan togəm

len nahəsan Nasub!*

¹⁰ AGot tivoi hən natoħan togəmai,

natoħan pipihabəlan atəmadat aTevit.

Hosanna! Sal suh aGot len nəmav a məhat buni!”

¹¹ Beti aYesu eβis len naut a Jerusalem, ale evi lan naim siGot. Ekəta garu len natit ʋisi, be husur namityal igam gole tia, eriŋ naut enan, esəhar aħai susur lotovi 12 vi Petani.

AYesu esivoh len nəhai naʋik

(Mat 21.18-19)

¹² Pelan han, dudulan, nəboŋ lotoriŋ naut a Petani, aYesu imalkəkat. ¹³ A tut sal eris nəhai naʋik sua tokəsan buni. Ale aYesu ivan həŋ βisaβ naʋite lan. Be nəboŋ tobar nəhai enan, səsəb natideh lan, be naluhai ŋai, husur savi nəboŋ hən naʋit naʋik sal. ¹⁴ Beti aYesu ikel mai nəhai enan ke, “Avan ideh satihan naʋit gaiug boŋ ideh am!” Ale aħai susur gail losəsəloŋ həni.

AYesu ivahvahur naut siGot

(Mat 21.12-13; Luk 19.45-48; Jon 2.13-22)

¹⁵ Nəboŋ lotobar naut a Jerusalem, aYesu eβis len naholəvat todar vis naim siGot. Etubat hut alat lotoʋur hən natit gail mai alat lotoʋur natit

* **11:9:** Psa 118.25-26

gail ei. Ikovsan natev gail silat lotogəgel hən nəvat mai nəhai bətbətah silat lotoɸur hən nətav gail lotovi man naməsav.* 16 Ale aYesu sədañ hən avan ideh topat natideh biyar tur len naut siGot. 17 Beti eɸusan. Ikel mai galit ke, “Len natosian siGot ike, ‘Naim sagw dereh lekisi hən naim na-sor-tuŵ-an sinaluŵoh hən nəvanuan naut tiltile gail.’” Be gamit mətugol evi ‘naut susuah sinəvanuan vənvenah gail.’ ”*

18 Nəboŋ abiltihai tutumav gail mai ahai ɸusan gail hən nalo lotosəsəloŋ hən natenan, ludas ɸisal hən ləbigol aYesu biimat. Lomətahw lan husur naluŵoh ɸisi lotoɸaŋ len naɸusanan san.

19 Nəboŋ naut togomgom, aYesu mai ahai susur san gail lovivile dan nabiltivile.

Nəhai nafik toŋod
(Mat 21.20-22)

20 Len nadudulan luyar van, ŵot pəpadaŋ len nəhai nafik aYesu tosor lan. Loris ke toŋod vəbar nəharhəte len tan.* 21 APita inau təlmam hən nəsa aYesu tokele, ale ike, “Hai ɸusan, geris, nəhai nafik gotosivoh lan iŋod.” 22 Na aYesu isor vari, ikel mai galit ke, “Mitikad nadəlomian len aGot. 23 Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh bikel mai nəvehuh egai ke, ‘Gimakuv, bar hən gaiug len tas!’ ale asike bikad nə-lon-uri-an, be bədəlomi ke nəsa tokele dereh tevisi, ale dereh timaienan mōs atenan. 24 Imaienan, nukel mai gamit ke, natideh məttousi len na-sor-tuŵ-an, dəlomi ke mətukade tia ale dereh timaienan len gamito. 25-26 Ale nəboŋ

* 11:15: Nətav ehum navimal topəhapəhw.

* 11:17: Isa 56.7

* 11:17: Jer 7.11

* 11:20: Mak 11.12-14

mættoil, mættosor tuŵ, natideh avan ideh togol tosa hən gamito, mæterubati dani, hən aTəmamito len nəmav berubat nəsaan samit am.”†

*Nədaŋan hən na-il-a-mŋo-an siYesu
(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)*

²⁷ Nəboŋ aYesu mai ahai susur gail lotobar naut a Jerusalem tətəs, aYesu iyaryar len naholəvat to-dar vis naim siGot. Ale abiltihai tutumav gail, ahai pusan gail hən nalo mai alat lotoil a mŋo hən nəvanuan gail logəm həni. ²⁸ Lous taltal həni ke, “Gukad nədaŋan hən na-il-a-mŋo-an tomabe hən gotogol natgalen pisi? Ase ilavi mai gaiug hən gəbigol gail?”

²⁹ AYesu isor var galit ke, “Neus natsua bai. Mətbisor vari, dereh nikel mai gamito hən nədaŋan na-il-a-mŋo-an notokade hən notogol natgalenan. ³⁰ Kel mai ginau, na-il-a-mŋo-an aJon tokade hən tobaptais, egəm len nəmav o egəm len nəvanuan? Mitikele!”

³¹ Lusor kitevi len galit gabag, luke, “Datbike, ‘len nəmav,’ dereh tike, ‘bimaienan, imabe mətsadəlom aJon?” ³² Be datbike, ‘len nəvanuan,’ nəsa tevisi? Sadatikele.” Lokəmaienan huşur lotomətahw len naluŵoh huşur len nabunusian sinəvanuan pisi, aJon evi ahai kelkel ur kitin.

³³ Na lusor var aYesu ke, “Namtsaləboii.” Beti aYesu ikel mai galit ke, “Mətbəkəmaienan, asike nukel mai gamit hən nədaŋan na-il-a-mŋo-an no-tokade hən nəbigol natgalenan.”

† **11:25-26:** Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: 26 Be asike mətberubati dani, aTəmamit len nəmav asike erubat nəsaan samito. Mat 6.14-15.

12

*Nəbōl p̄usan husur alat lotorentem nəhol nakrep
(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)*

¹ Beti aYesu etuḅat sor mai galito len nəbōl p̄usan. Ikel mai galit ke, “Boṅ sua avan sua imabul nakrep len nəhol. Eum hən nəvōd garu lan. Ehir nabur hən ḅegəm vi naut lotopal dasdas nakrep lan, ale eum hən naut nakətaan təban nakrep a məhat. Beti idan̄ hən nəhol van hən alat lotokətkəta təban nəhol hən ləḅirentem, ale eriṅ naut enan itoh len nəyaran sua.* ² Nəboṅ nakrep pəpadaṅ hən ḅimen, amahean nəhol esəvat naslev san van hən alat lotorentem nəhol hən ləḅepəpehun naḅit nakrep galevis tovi esan. ³ Avil alat lotorentem nəhol lutah gat naslev san, luḅasi ale losəvati van, iyar səsəlav təlman. ⁴ Ale amahean nəhol esəvat naslev tile van hən galito. Be alat lotorentem nəhol luḅasḅas nəkadun, lugol isa habat hən naslev gol nahurun isa lan. ⁵ Ale amahean nəhol esəvat naslev tile am van hən galito, be luparu buni. Amahean esəvat isoḅur am, be luḅas galevis mai luparu bun galevis am. ⁶ Amahean nəhol səkad naslev ideh am hən ḅesəvati, be ikad anatun tosua ṅai toləmas buni. Esəvat məkot həni van hən galito, ike, ‘Dereh leputsan anatugw ulum̄an len nənauan salito.’ ⁷ Be alat lotorentem nəhol lukel mai galit gabag ke, ‘Atea, dereh tikad nəhol egai nəboṅ amahean nətan ḅimat. Datia paru buni hən datḅikad natit p̄isi ḅevi esan nəboṅ atəman ḅimat.’ ⁸ Nə lutah gati, luparu buni, ale lubar həni vivile dan nəhol nakrep.”

* **12:1:** Isa 5.1-2

⁹ Ale aYesu ike, “Ale, amahean nəhol nakrep dereh tigol nəsa? Dereh tegəm v̄abun alat lotorentem nəhol, beti tidam̄ hən nəvanuan tile gail lirementem nəhol nakrep. ¹⁰ Mətsaṽurun̄ nategai len natosian siGot a? Ike,

“ ‘Nəvat nəvanuan na-um-im-an gail lotomətahuni, gai egəm vi vat sua ɲai b̄eləboi b̄igol naim b̄ihav mai b̄inor.

¹¹ Evi Nasub̄ aGot togol natenan ale nəboɲ dattorisi, datuman̄man̄ len nəsa to-gole.’ ”*

¹² Beti ab̄iltivanuan hən naJu ludas p̄isal hən ləb̄itah gat aYesu bathut loləboii ke tokel nəb̄ol p̄usan enan sil galito. Be lomətahw len naluṽoh ɲa lorin̄ aYesu, luvan.

Nausian husur nətaks
(Mat 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Beti ab̄iltivanuan hən naJu lotodas p̄isal hən ləb̄itah gat aYesu, losəvat naFarisi galevis mai galevis len nəpati tovi tarhət siHerot van hən aYesu hən ləb̄igol b̄isab len nasoruan san. ¹⁴ Logəm hən aYesu ale lukel maii ke, “Hai p̄usan, namtoləboii ke gotokitin. Nəvanuan b̄etibau o b̄evi naut kəmas savi natideh len gaiug. Goṽusan naṽisal siGot len nakitinan. Gikele, inor m̄au hən datb̄eṽur nətaks van hən aSisa? ¹⁵ Dateṽuri o asike datoṽuri?”

AYesu eləboi səhot nausian gəgəras lotousi həni. Ale ikel mai galit ke, “Imabe mətous kitev ginau hum mət̄bigol nəb̄isab len nasoruan sagw? ṽusan ginau hən natenarius tovi nakoin hən nətaks.”

* **12:11:** Psa 118.22-23

16 Nəboŋ lotolav nakoin gəmai, eus galit ke, “Nəhon ase gagai? Nahəsan ase ipat lan?” Luke, “ASisa.” 17 Beti aYesu ikel mai galit ke, “Lav mai aSisa nəsa tovi seSisa ale lav mai aGot nəsa tovi siGot.”

Nəboŋ lotosəsəloŋ həni, luŋaŋ habat len na-sor-vari-an san.

*Nəlahan mai na-le-məhat-an dan nəmatan
(Mat 22.23-33; Luk 20.27-40)*

18 Beti naSattiusi galevis lotokel ke na-le-məhat-an dan nəmatan tobuer, logəm hən aYesu.* Lousi ke, 19 “Hai ƣusan, aMoses itos gat nategai mōs gidato ke, aulumān bimat, ale asoan bitoh anatan bebuer, aʋan matmat tilah mai nəbatunau enan hən bipas anatan aʋan tomat.* 20 Ale ikad alat-miʋan lotoməlevru. Ahai a mō ilah be imat, anatan ebuer. 21 Aʋan tohusuri ilah mai nəbatunau ale gai am imat, anatan ebuer. Aʋalar tohusur gəlaru am imaienan. 22 Alatmiʋan ƣisi lulah mai napəhaʋut enan be ləsəkad anatulit ideh. Naməkot alitenan tu imat. 23 Ale len nəboŋ hən na-le-məhat-an dan nəmatan, alitenan dereh tevi asoan ase? Husur galit lotoməlevru ƣisi lulah maii.”*

24 AYesu isor var galit ke, “Mətusab husur mətosaləboi natosian siGot, mai mətosaləboi nədaŋan san. 25 Husur nəboŋ alat lotomat ləbīle məhat, asike lulah, avan ideh asike idam̄ hən ləbīlah. Be dereh lesuṃan aŋel gail len nəmav. 26 Be mitinau alat lotomat nəboŋ ləbīle məhat. Mətsaʋuruŋ

* **12:18:** Uman 23.8 * **12:19:** Deu 25.5-6 * **12:23:**
Natosian galevis ta sutuai luke, Ale, nəboŋ ləbīle məhat len nəboŋ hən na-le-məhat-an dan nəmatan, alitenan dereh tevi asoan ase?

natosian len nalobulat siMoses tohusur nəhai topaŋ a? AGot isor mai a Moses, ike, ‘Gagai ginau novi aGot siApraham, aGot seIsak, aGot siJakop.’†
 27 Gai savi aGot silat lotomat, be silat lotomaur. Gamit mətusab habat!”

Nakelean todaŋ tosəhor gail p̄isi
 (Mat 22.34-40; Luk 10.25-28)

28 Ahai p̄usan sua hən nalo tosəsəloŋ hən na-sor-balbal-an enan egəm hən aYesu. Eləboi səhoti ke na-sor-vari-an siYesu ivoi ŋa eusi ke, “Len nakelean todaŋ gail aGot tokel mai gidato, ta be esəhor gail p̄isi?” 29 AYesu isor vari ke, “Nakelean egai esəhor gail p̄isi: ‘Israel mətesəsəloŋ! Nasuḅ aGot sidato, Nasuḅ esua səḅon. 30 Geləmas bun Nasuḅ aGot sañ len nəloñ kavkav, nanununñ kavkav, nənauan sañ kavkav mai nədaŋan sañ kavkav; len gaiug kavkav.’* 31 Nakelean sual am ehusuri toke, ‘Geləmas bun nəvanuan totoh pəpadaŋ hən gaiug hum gotoləmas bun gaiug gabag.’ Səkad nakelean ideh todaŋ səhor eru enan.”* 32 Ahai p̄usan enan hən nalo ike, “Gai bolai Hai p̄usan! Gokitin nəboŋ gotoke aGot tosua səḅon ale səkad ideh am be gai səḅon ŋai.* 33 Datimasləmas buni len nəlodat kavkav, naləboian sidat kavkav mai nədaŋan sidat kavkav; len gidat kavkav. Ale datimasləmas bun nəvanuan totoh pəpadaŋ hən gidato hum dattoləmas bun gidat gabag. Ivoi hən datḅigol natgalenan

† **12:26:** Exo 3.1-6. Len naut egai aYesu ikel mai galit ke, aApraham, aIsak mai aJakop lumaaur mai aGot, ləsəmat. * **12:30:** Deu 6.4-5 * **12:31:** Lev 19.18 * **12:32:** Deu 4.35, 6.4; Isa 45.6

səhor naviolan ideh datβetutumav həni mai natit
 ʃisi am datβeviol həni mai aGot.”*

³⁴ Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ hən na-ləboi-səhoti-an
 len na-sor-vari-an sitenan, ikel maii ke, “Gaiug
 gəsatoŋ a tut dan natohan pipihəbəlan aGot.” Ale
 len nəboŋ enan van, səkad avan ideh tokad na-il-
 ʃuri-an hən βeus nausian ideh həni am.

Naʃusanan husur aKристо
(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Nəboŋ aYesu toʃusan len naholəvat todar vis
 naim siGot, eus galit ei ke, “Imabe ahai ʃusan gail
 hən nalo luke aKристо, aGot totabtabuh lan, esua
 len nəpasusan siTevit, anatun siTevit? ³⁶ Husur len
 aNunun aGot, aTevit ike,

“ ‘Nasuβ aGot ikel mai aMasta sagw ke,
 “Gebətah təban ginau, len navəlagw nəmatu
 vir nəβeriŋ aenemi sam̄ gail pipit nariem̄
 gəlaru

hən ləβevi ut kəmas.”*

³⁷ ATevit m̄au ekisi hən ‘aMasta.’ Imaienan, imabe
 evi anatun siTevit?”

Naβiltiluʋoh lohəhaʋur hən lotosəsəloŋ hən
 aYesu tokəmaienan.

Naləlagauan husur ahai ʃusan gail hən nalo
(Mat 23.1-36; Luk 20.45-47)

³⁸ Ale len naʃusanan siYesu ike, “Mətələlagau.
 Ahai ʃusan gail hən nalo salemədas gamito.
 Loləmas ləβesun nahurabat tobəlav. Loləmas
 nəvanuan ləβike, ‘Ivoi’ mai galito len naut nəmaket.

³⁹ Loləmas ləβəbətah len nəhai bətbətah tovoi ŋai

* **12:33:** Deu 6.5; Lev 19.18; Hos 6.6 * **12:36:** Psa 110.1

len naim naʔonʔonan. Ale lolemas ləʔebətah rivuh len nəhanan gail. ⁴⁰ Lulav kuv ʔis naim mai nasugsugur sibatunau pəhaʔut gail, be len nagəgərasan salito len nəhon nəvanuan gail, lusor tuʔ ebəbəlav. Alatenan dereh lipanis səhor alat ləsəmaienan.”

*Naviolan sibatunau
(Luk 21.1-4)*

⁴¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ebətah pəpadaŋ hən nabokis topat ei, nəvanuan gail lotobubulah vat lan len naim siGot. Ekəta bunus nəvanuan gail nəboŋ lotobubulah vat salito len nabokis enan. Nəvanuan isobur lotopul hən nəvat lobulan isobur lan. ⁴² Be nəbatunau naməsəl sua egəm riŋ natuhkoin eru artovi kopa. ⁴³ Beti aYesu ekis ahai susur san gail gəm həni. Ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, nəbatunau naməsəl enan, nabulahan san esəhor galit ʔisi am lotobubulah vi lan nabokis enan. ⁴⁴ Husur galit loviol kinit nəvat dan tosoʔur lotopul həni. Be alitenan, naut kəmas tovi məsəl, eviol hən natit ʔisi san hən bimaaur lan.”

13

*AYesu epəhav utaut
(Mat 24.1-14; Luk 21.5-19)*

¹ Nəboŋ aYesu toriŋ naholəvat todar vis naim siGot, ahai susur sua san ikel maii ke, “Geris! Hai ʔusan geris naʔiltivat galegai! Geris naʔiltiim gail!” ² AYesu ikel maii ke, “Ivoi. Goris naʔiltiim galegai, be dereh gail ʔisi limasirsir, asike ikad nəvat ideh ʔepələh len nəvat ideh am.”

³ Ale aYesu evi lan Naṽehuh Oliv, ebətah, ekəta tukot van hən naim siGot. APita, aJemes, aJon, aAdru logəm sor səbolit maii. ⁴Lousi ke, “Gikel mai ginamito. Natgalen gotokele, levisi ηais? Dereh tikad nəsa ḃeṽusani ke natgalen p̄isi pəpadan̄j lisarpoh?”

⁵ AYesu isor var galito. Ike, “Mətelələgau hən gamito. Avan ideh sategəras gamito. ⁶ Nəvanuan tişobur dereh legəm len nahəsagw, like, ‘Ginau bogai, aKristo.’ Ale dereh legəras nəvanuan tişobur am. ⁷ Be məṽbesəsəlon̄j hən nəḃalan mai nakel-uri-an hən nəḃalan gail, sa-nələomit tetuhatuh. Natgalenan limasvisi, be nəḃon̄j naməkot sagəm sal. ⁸ Naluṽoh hən nəvanuan naut sua dereh ligol nabiltiḃalan mai naluṽoh hən nəvanuan naut tile, ale nəvanuan sekiṽj gail dereh libal mai nəvanuan sekiṽj tile gail. Dereh tikad nabiltidu gail husur naut gail. Ale dereh nəhanian teḃuer len naut gail. Natgalenan lohūm natuḃatan hən napəḃasan hən nəpasusan.

⁹ “Be mətelələgau hən gamito. Dereh likot hən gamito len nəkaunsel gail. Ale len naim naḃonḃonan dereh leḃilas habat hən gamito. Ale dereh məteil len nəḃon̄j nəgavna mai nakiṽj gail m̄os ginau hən məṽbikel kot ginau len nəholito. ¹⁰ A tahw hən nəḃon̄j naməkot, nəvanuan sagw gail dereh limaskel ur nakel-uri-an tovoi mai naluṽoh hən nəvanuan naut tiltile p̄isi. ¹¹ Nəḃon̄j ləḃitah gat gamito, kot hən gamito, samtinau masuṽ hən nəsa məṽbikele. Len namityal enan mitikel nəsa aGot ḃikel mai gamit ηai. Husur savi gamit məṽbisor be aNunun aGot dereh tisor. ¹² Nəvanuan

dereh teriņ aʋan len navəlan alat lotoil a m̃o hən bimat, atata dereh timagen hən anatan hən bimat, ale alahutai dereh lile məhat, pair dan analito mai atəmalito hən nakotan bəriņ alatmisoan gail ləbimat. ¹³ Nəvanuan p̃isi dereh lemətahun bun gamito bathut nahəsagw məttokade. Avil avan ideh bidaņ len ginau, b̃ikad nə-daņ-ḥuri-an van vəbar nagilen, dereh aGot tilav kuvi hən b̃ikad nəmauran vi sutuai.

Natit tomədas naut tolo
(*Mat 24.15-28; Luk 21.20-24*)

¹⁴ “Nəboņ mətberis natit aGot tomətahun buni, natit tosa masuḥ tomədas bun natit isoḥur, nəboņ mətberis toil len naut sanor hən toil lan, (gaiug gotoḥuruņ nategai geḥuruņ ləboii), beti alat len naut a Jutea, ligam tutut vi lan naḥehuh gail.* ¹⁵ Nəvanuan b̃iņavḥav məhat len navurun naim, timasgam tutut dan naim san, satevi pan hən b̃ebis lohoim hən b̃ilav kuv natideh. ¹⁶ Ale nəvanuan b̃itoh marireu, satetəlmam vahim hən b̃ilav nahurabat ideh. ¹⁷ Len nəboņ enan nəmauran dereh tidaņ vəsa habat hən apəhaḥut ideh totian o tovəhasus. ¹⁸ Be mitisor tuḥ ke natgalenan salevisi len nahəbati naut susus. ¹⁹ Husur len nəboņ natgalen ləbevisi, na-ləḥon-isa-vəsa-an maienan savisi len natuḅatan hən natit p̃isi aGot togole nəboņ toum hən navile a pan van vəbar nəboņ ta daməḥai, ale asike evisi tətas am boņ ideh.* ²⁰ Asike aGot tagol na-ləḥon-isa-vəsa-an tam̃idol len nəboņ gale-nan, nəvanuan p̃isi lətəmat. Avil aGot dereh tigol

* **13:14:** Dan 9.27, 11.31, 12.11 * **13:19:** Dan 12.1

na-ləŋon-isa-vəsa-an sinəvanuan ʃisi tem̃idol m̃os alat, gai tolekis hən galito, lotovi esan. ²¹ Beti avan ideh bikel mai gamit ke, ‘Məteris, aKristo bogai!’ o ‘Gai saga!’ samtedəlomi. ²² Husur akristo gəgəras gail mai ahai kelkel ur gəgəras gail dereh levisi. Dereh ligol namerikel gail nəvanuan gail ləb̃iʃan habat lan. Lətaləboi lətagəras nəvanuan gail aGot tolekis hən galito, dereh lətagole len namerikel galenan. ²³ Be gamit, mətələləgau! Nukel natit ʃisi mai gamit tia a tahw hən ləbevisi.”

Nagəman siNatun Nəvanuan
(Mat 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ AYesu isor am, ike, “Be nəboŋ na-ləŋon-isa-vəsa-an hən nəboŋ galenan b̃inoŋ, ‘dereh namityal timotmot, mai nahəbati asike em̃ial; ²⁵ dereh nam̃eso gail lerus vi pan dan nəmav mai natit gail lotokad nədaŋan len nəmav dereh lekurkur habat.’* ²⁶ Beti dereh məteris nagəman siNatun Nəvanuan len nəmavukasw len nabiltidaŋan mai nəyalyalan.* ²⁷ Dereh tesəvat aŋel san gail vi lan naut ʃisi len navile a pan kavkav hən ləb̃itariv b̃onb̃on hən alat aGot tolekis hən galito hən lotovi esan.*

Nasoruan kəta husur nəhai nafik
(Mat 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ “Ivoi hən mətəb̃eləboi səhot natsua nəhai nafik b̃eʋusani: Nəboŋ nəpashət nafik səmasmas am be todum̃oh, mətələboii ke nahəbati naut pudpud egəm pəpadaŋ. ²⁹ Imagenan, nəboŋ mətəberis

* **13:25:** Hən naves 24-25, ris Isa 13.10, 34.4; Eze 32.7; Jol 2.10

* **13:26:** Dan 7.13 * **13:27:** Deu 30.4; Neh 1.9

nəsarpohan hən natgalen þisi notosor husuri, dereh mətələboii ke, natəlmaman siNatun Nəvanuan satogəmai, ehum gai toil bopita tia. ³⁰ Nukel nakitinan mai gamito, naur egai asike lumat vəbar natgalen þisi ləbisarpoh. ³¹ Nəmav mai navile a pan dereh arimasig, be nasoruan sagw gail asike lumasig boŋ ideh.

*Nəmariboŋ mai namityal, avan ideh saləboii
(Mat 24.36-44)*

³² “Nəmariboŋ enan o namityal enan, avan ideh saləboii. Anjel gail len nəmav mai aNatun aGot, galit ləsaləboii, avil aGot aTata, gai səbon ŋai eləboii. ³³ Mətələləgau! Mətəhulahul! Husur mətəsaləboi namityal enan ke ŋais. ³⁴ Nagəman siNatun Nəvanuan imaiegai ke: Ikad avan sua toyar len nəyaran sua. Nəboŋ toriŋ naim san, eriŋ natit þisi mai naut san len navəlan naslev san gail. Ikel mai galit v̄isusua nauman salit səbolito, ale ikel buni mai naslev tokətkəta kəkol hən nabopita ke timashulahul. ³⁵ Imagenan, mətəhulahul! Husur mətəsaləboi namityal amahean naim b̄etəlmam, len naut mədau, len natubloh len mariug, namityal natoulum̄an bekəkəraiko o len nadudulan som̄ilan. ³⁶ Amahean naim b̄evisi vəha-sua ŋai, satisab̄ gotopatmari. ³⁷ Nəsa notokel mai nəvanuan þisi, nukel mai gamit am ke, mətəhulahul!”

14

*Luke litah gat aYesu
(Mat 26.1-5; Luk 22.1-2; Jon 11.45-53)*

¹ Ale nəPašova mai Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan aripat hois. Abiltihai tutumav mai ahai

ṽusan gail hən nalo, ludas ṽisal hən nagəgərasan, hən ləbitah gat aYesu hən ləbigol ḅimat. ² Be luke, “Sadatigole len nəhanan hən nəPasova hən asike nəvanuan gail ləbeluṽoh beti ḅal taṽtaṽor mēdas natit gail.”

*Napəhaṽut evəhas aYesu a Petani
(Mat 26.6-13; Jon 12.1-8)*

³ Len nəboṽ enan, aYesu itoh len naut a Petani len naim seSimon tokad naleprosi a mō. AYesu ipat hən nəgarin tarhətev. Ale napəhaṽut sua tolav nabotel lotoum həni hən nəvat topəhw, egəm hən aYesu. Nabotel enan epul hən naoil pəhpəhas tosusau, nəvat han totibau, ale alitenan ilaṽul nabuṽon nabotel, eḅiri len nəkadun aYesu. ⁴ Nəvanuan galevis ei nəlolit ipaṽpaṽ ale lusor mai galit gabag ke, “Eḅir kəmas hən nəhai pəhas egai sil nəsa? ⁵ Tapur həni, təlav nəvat tasəhor naṽurṽuran hən nasiḅau tosua ale taviol həni mai naməsal gail.” Ale losivoh masuṽ len alitenan.

⁶ Ris aYesu toke, “Samtekəmaien həni! Imabe mətomədasi! Gai igol natit tokab hən ginau. ⁷ Husur naməsal gail lutoh akis mai gamito, ale nəboṽ mətḅeləṽoni mətoləboi mətḅigol navoian van hən galito. Be ginau, asike nutoh tabtab mai gamito.* ⁸ Len nəsa tokade ṽai, alitegai igol nəsa toləboi ḅigole. Eḅir nəhai pəhas len nibegw hən ḅeutaut həni vir natətavunan sagw. ⁹ Nukel nakitinan mai gamit ke, len naut ṽisi len navile a pan lotokel na-kel-uri-an tovoi lan, dereh linau gat nəsa alitegai togole ale lihol husuri.”

* 14:7: Deu 15.11

Na-sor-utaut-an seJutas
(*Mat 26.14-16; Luk 22.3-6*)

¹⁰ Beti aJutas Iskariot, gai tosua len tosəjavur pisan toru, ivan hən nabiltihai tutumav gail hən bəriŋ aYesu len navəlalito. ¹¹ Lohəhaʋur hən lotosəsəlon hən, ale lukel gati ke dereh leviol hən nəvat nasilva maii. Nə aJutas idas p̄isal hən bəriŋ aYesu len navəlalito.

AYesu ihan nəhanan hən NəPasova mai ahai susur san gail
(*Mat 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jon 13.21-30*)

¹² Len nəmariboŋ metəkav hən Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan, evi nəboŋ hən natutumavan hən nasipsip NəPasova. Ale ahai susur san gail lous aYesu ke, “Guke namtevi be hən namtbeutaut hən nəhanan hən nəPasova hən gəb̄ihani?”

¹³ Ale aYesu esəvat ahai susur san eru, ikel mai gəlar ke, “Mərevi lan nabiltivile, dereh mərebubur mai naulum̄an topat nabiliwai, ale mərehusuri. ¹⁴ Naim ideh bəbis lan, mirikel mai amahean naim ke, ‘Ahai p̄usan eusi ke, “Narum̄ simetb̄os gai be? Nuke nihan Nəhanian hən nəPasova mai ahai susur sagw gail ei.”’ ¹⁵ Atenan dereh teʋusan gaməru hən nabiltirum̄ a məhat tokad natit p̄isi dattoləŋoni. Məreutaut vir gidat ei.”

¹⁶ Alaruenan aruvan dani, arobis len nabiltivile, ale arusab̄ natit p̄isi hum aYesu tokel mai gəlaru. Ale aroutaut hən nəhanan hən nəPasova.

¹⁷ Nəboŋ namityal tomasur aYesu mai ahai susur lotovi 12 lubar naim enan. ¹⁸ Nəboŋ lotopat tarhəgarilito təban natev, luhan ale aYesu ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, gamit sua tohan

mai ginau dereh teriŋ ginau len navəlan aenemi sagw gail.”*

¹⁹ Loləŋon isa habat ale galit v̄isusua lousi ke, “Ginamit ta be lai? Savi ginau a?”

²⁰ Ale ikel mai galit ke, “Evi gamit sua məttovi 12. Gamit sua tohan katəpəl mai ginau len nasiloh.

²¹ ANatun Nəvanuan dereh timasmat hum lototos husuri a m̄o, avil atenan b̄eriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan aenemi san gail, nəmauran san tisa v̄əsa tibatbat! Dereh tipanis habat. Tavoi am hən atenan ke anan asike təpasi!”*

Nəhanian məkot siNasuḅ

(Mat 26.26-30; Luk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)

²² Nəboŋ lotohanhan sal, aYesu ilav nabəta, ale esipa lan, eḅuri, beti ilavi mai galito, ike, “Lavi; nibegw bogai.”

²³ Ale nəboŋ tolav nabiliwai topul hən nəwain, esipa həni. Ilavi mai galito, ale galit p̄isi lomun lan.

²⁴ Ale ikel mai galit ke, “Nəda hagw bogai, aGot tota gat na-kel-gati-an san lan mai nəvanuan san gail. Nəda eg hagw dereh tisel len nəmatan sagw m̄os nəvanuan tosoḅur.* ²⁵ Nukel nakitinan mai gamit ke, nəwain egai, len natohan pipihabəlan aGot, nəwain eg dereh tiveveu, ale gagai van asike no-mun nəwain egai van vəbar nəboŋ nəḅemuni mai gamit ei.” ²⁶ Beti lokəkai hən nəḅe hən nalotuan ale lovivile, lovi lan Navəhuh Oliv.

AYesu epəhav utaut hən na-sor-mətahuni-an sePita
(Mat 26.31-35; Luk 22.31-34; Jon 13.36-38)

* **14:18:** Psa 41.9 * **14:21:** Psa 22.2-19; Isa 53 * **14:24:** Exo 24.8; Jer 31.31-34

²⁷ Ale aYesu ikel mai galit ke, “Gamit p̄isi dereh mitigam dan ginau. Husur natosian siGot ike, “Dereh niṽabun nəvanuan nasipsip, ale nasipsip gail ligam ṽisusua.’* ”

²⁸ Be nəboŋ nəbimat ale aGot b̄igol nəb̄ile məhat dan nəmatan, dereh neil a m̄o hən gamito vi lan naut a Kalili.”

²⁹ Be aPita ikel maii ke, “Naut kəmas galit p̄isi ləb̄igam dan gaiug, asike nigole!”

³⁰ AYesu isor vari ke, “Nukel nakitinan mai gaiug ke, daməŋai, len nalenmariug egai, a tahw hən natoulum̄an b̄ekəkəraiko vəha-ru, dereh gikel vəhatōr hən̄i ke gəsələboi ginau.”

³¹ Be aPita isor təvah ke, “Aoa! Sss! Naut kəmas nəbimat mai gaiug, asike nukel ke nəsaləboi gaiug!” Ale galit p̄isi am lokəmaienan.

*AYesu isor tuṽ a Ketsemane
(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)*

³² Len nəyaran salito lubar naut nalilioliy, nahəsən naut enan Ketsemane. Ale aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Mətebətah gegai, nia sor tuṽ.”

³³ Esəhar aPita, aJemes mai aJon van ale nənauan san etuḅat tuhatuh habat, nəlon isa vəs̄a. ³⁴ Ale ikel mai galit ke, “Nulolosa masuṽ! Ehum nalolosaan sagw etəgau gat nəlogw van numat! Mititoh gegai, mitilele!”

³⁵ Nəboŋ toyar van kəkereh am, ipat len tan ale isor tuṽ. AYesu eus naḅisal ideh hən b̄imakuv dan namityal hən na-ləŋon-isa-vəs̄a-an. ³⁶ Ike, “Appa, Ita, goləboi gəb̄igol natit p̄isi. Lav kuv nabiliwai

* 14:27: Zec 13.7

hən na-ləŋon-isa-vəsa-an egai dan ginau.* Wake sagigol nəsa notoləŋoni, gigol nəsa gaiug gotoləŋoni ŋai.”

³⁷ Beti etəlmam van hən ahai susur lototor, isaḅ lotopatmari. Ale ikel mai aPita ke, “Simon, gupatmari a? Gəsaləboi gəḅilele len nəhaua tosua ŋa?

³⁸ Mətehulahul. Mitisor tuṽ hən asike mətḅiteh len nəsaan totaltal ke mətehuṣuri. Naut kəmas nəlomito eləŋon ḅigol nəsa tonor, nibemit sədaŋ, edədasi.”

³⁹ Ale ivan vasor tuṽ tətəs am. Na-sor-tuṽ-an san epitoṽ hən tomadhakele. ⁴⁰ Nəboŋ tosor tuṽ tonon etəlmam tətəs, isaḅ lotopatmari husur namətalit inoṽ masuṽ. Evəŋon galito, be ləsaləboi nəsa ləḅikel maii.

⁴¹ Len natəlmaman na-vəha-tor-an siYesu, ikel mai galit ke, “Mətuṣat, mətuŋavŋav sal a? Nəpatan tinon! Namityal egəm tia. Məteris, avan sua dereh teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan nəsaan gail ta bogai. ⁴² Mitile məhat, dativan. Məteris, atenan ḅeriŋ ginou len navəlalito satogəm pəpadaŋ.”

Lutah gat aYesu

(Mat 26.47-56; Luk 22.47-53; Jon 18.3-12)

⁴³ Nəboŋ aYesu tosorsor sal, aJutas tosua len tosəŋavur pisan toru, egəmai. Itah mai naluṽoh lototəgau naḅu nəḅalan mai nəbatw gail. Abiltihai tutumav gail mai ahai pusan gail hən nalo mai alat lotoil a mō hən naJu gail losəvat naluṽoh enan.

⁴⁴ Ale aJutas isor utaut hən navṽusanian sua mai galit a mō, ike, “Nəboŋ nəḅesumḅ nətarhon atenan, gai bolai. Tah gati. Səhari van, satigam yav.”

* **14:36:** Len nasoruan ta Aram, aAppa evi aTata.

⁴⁵ Vøha-sua ŋai aJutas ivan hən aYesu, ike, “Ivoi Hai þusan!” ale esum̄ nət̄arhon.

⁴⁶ Ale logəm hən aYesu, lutah gati. ⁴⁷ Be len galit lototah mai aYesu, sua eliv kuv naþu nəþalan san, eþil hən̄i van hən naslev seþiltihai tutumav, ita kotov nədariŋan. ⁴⁸ Beti aYesu ikel mai galit ke, “Imabe mətogəm, lav naþu nəþalan mai nəbatw gail gəmai, hən mət̄bitah gat ginau hum notovi vanuan nəþalan toþal mai alat lotoil a m̄o? ⁴⁹ Len nəmaribon̄ þisi nutah mai gamito, noþusan len naholəvat todar vis naim siGot. Imabe mət̄sətah gat ginau ei? Avil timasmagenan hən natosian siGot þisarpoh.”* ⁵⁰ Beti ahai susur þisi san lorin̄i, lugam dani.

⁵¹ Ikad nəmantuhmar sua tohusur aYesu ei, toruŋ gol gai tia hən nəkaliko nalinen. Nəbon̄ lototah gati, ⁵² igam þur malmal dan galito, rin̄ nəkaliko san ipat mai galito.

NəSanhitrin lukot hən aYesu

(Mat 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jon 18.13-14, 19-24)

⁵³ Beti naluvoḥ losəhar aYesu van hən naim seþiltihai tutumav. Ale aþiltihai tutumav gail mai alat lotoil a m̄o hən naJu gail mai ahai þusan gail hən nalo luþonþon ei. ⁵⁴ Be aPita ehusuri, iyar a tut dani vəbar toþis len naholəvat todar vis naim seþiltihai tutumav. Ale ebətah ei, etitileh mai alat lotokətkəta kəkol hən naim siGot.

⁵⁵ Aþiltihai tutumav gail mai nəSanhitrin þisi ludas kel-koti-an ideh toke aYesu toþur kotov nalo hən þimat sile. Be ləsəsab̄ ideh. ⁵⁶ Nəvanuan isəbur loliblibon̄ husur aYesu be nəSanhitrin isəþi

* **14:49:** Isa 53.7-12; Zec 13.7

ke nakelean salit gail læsaþitoŵ. ⁵⁷ Galevis loil vi mæhat, lukel nalibliboŋan egai husur aYesu, ⁵⁸ luke, “Namtosæsəloŋ hən ategai toke, ‘Ginau dereh nilaþuþul naim siGot egai nəvanuan lotoum həni, ale dereh neum tətəs hən tile len nəmariboŋ titor, nəvanuan lotodədas læbeum həni.’”^{*} ⁵⁹ Be nakelean salit gail am læsaþitoŵ.

⁶⁰ Beti abiltihai tutumav ile mæhat rivuh len galito. Ikel mai aYesu ke, “Imabe gəsakel natideh hən gəbetətəs gole gaiug? Nəsa lotokele ekitin a?”

⁶¹ Be aYesu sator, sator vari.

Ale abiltihai tutumav eusi ke, “Govi aKristo a? Govi aNatun Atenan tonor hən nə-sal-suhi-an a?”

⁶² AYesu ike “Ginau bogai. Ale dereh mæteris aNatun Nəvanuan bəbətah len navəlan nəmatu siGot tovi abiltidaŋan. Dereh mæteris bəgəmai len nəmavukasw hən nəmav.”^{*}

⁶³ Beti abiltihai tutumav, nəhon eməkanun taŵtaŵor, itar nahurabat san hən bəvusan tomətahun nasoruan enan siYesu. Ike, “Imabe datoləŋon nəvanuan ideh am hən bikel kot nəsaan sitegai? ⁶⁴ Gamit mətəsəloŋ hən tosor mədas aGot! Gamit mətunau mab həni?”

Galit þisi lusəb səhoti ke tonor hən bimasmat.*

⁶⁵ Beti galevis lotuþat vulai aYesu, lukabut gol nəhon, lotuhi, lukel maii ke, “Gepəhav utaut!” Ale alat lotokətkəta kəkol hən naim siGot luŵosi, lotuhi.*

APita ike saləboi aYesu

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27)

* **14:58:** Jon 2.19 * **14:62:** Psa 110.1; Dan 7.13 * **14:64:** Lev 24.16 * **14:65:** Isa 50.6

⁶⁶ Len namityal enan, aPita itoh a pan sal len naholəvat todar vis naim. Ale natəbarehreh sua tovi slev sebiltihai tutumav iyar tukot. ⁶⁷ Nəboŋ toris aPita totitileh, ekəta bunus vahvahuri ale ike, “Gaiug gutah mai aYesu ta Nasaret.”

⁶⁸ Be aPita ike sakitin. Ike, “Nəsaləboi nəsa gotosor husuri! Nəsaləboi səhoti.” Ale iyar van hən nametləkau. Beti natoulumian ekəkəraiko.†

⁶⁹ Nəboŋ alitenan tovi slev torisi ei, etuəbat kel tasi am mai alat lotoil ei ke, “Ategai evi galit sua.”

⁷⁰ Be aPita ikel tətəs həni ke sakitin.

Sədareh alat lotoil pəpadaŋ lukel mai a Pita ke, “Ekitin, gaiug govi galit sua, husur gaiug am govi auleKalili.”

⁷¹ APita ikel tasi ke sakitin, ita gati ke nəsa tikele evi nakitinan. Ike, “Len nahəsən aGot nokitin, ginau nəsaləboi atenan məttosor husuri. Asike nəbəkيتين, aGot tipansem ginau!”

⁷² Vəha-sua ŋai natoulumian ekəkəraiko tətəs am. Beti aPita inau təlmam hən nəsa aYesu tokel maii ke, “A tahw hən natoulumian bəkəkəraiko vəha-ru, dereh gikel vəha-tor həni ke gəsələboi ginau.” Ale nəlon aPita isa, itaŋ.

15

*AYesu len nakotan sePilate
(Mat 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jon 18.28-38)*

¹ Pelan han, dudulan somilan, abiltihai tutumav gail, alat lotoil a mō hən nəju gail, mai ahai pusan gail hən nalo; nəSanhitrin kavkav luəonəon hən ləbisor utaut. Lubanəis gat aYesu, losəhari van hən

† **14:68:** Natosian galevis ta sutuai ləsake Beti natoulumian ekəkəraiko.

aPilate, loriņi len navəlan. ² APilate eus aYesu ke, “Gaiug govi Kiņ seJu gail a?”

AYesu isor vari ke, “Gai bol gotokele.”

³ Abiltihai tutumav gail loil hirhir ke aYesu togol natit isoḅur tosa. ⁴ Ņa aPilate eus tasi ke, “Asike gusor var natgaleg a? Imabe? Gəsasəsəloņ hən natit tosoḅur lotosor tas gaiug həni a?”

⁵ Be aYesu sakel na-sor-vari-an ideh am, gol aPilate iḅaņ lan.

AYesu mai aParappas

(Mat 27.15-26; Luk 23.13-25; Jon 18.39–19.16)

⁶ Len Nəhanan nəPasova ḅisi, nəgavna ikad navide sua. Idam̃ hən avan totoh len naim bəbaņis ḅevivile husur naləņonian sinaluḅoh. ⁷ Ikad naulum̃an sua, nahəsan aParappas lotobaņisi len naim bəbaņis mai alat lotoḅal mai nəgavmen, lotogol nəvanuan lotomat len nəḅalan mai alat aRom. ⁸ Naluḅoh logəm hən aPilate, lousi hən ḅehusur navide san mōs galito, hən ḅesua ḅevivile. ⁹ Be aPilate eus galit ke, “Mətuke nigol aKiņ seJu tevivile van hən gamit a?”

¹⁰ Ekəmaienan bathut eləboii ke abiltihai tutumav gail lotoriņ aYesu len navəlan husur lutabulol bulosi. ¹¹ Be abiltihai tutumav lusorsor mai naluḅoh hən ləḅehusur nənauan salito, us aPilate hən ḅigol aParappas ḅevivile, savi aYesu. ¹² Be Pilate isor var galit tətəs ke, “Bimagenan, mətoloņon ke nigol nəsa hən ategai məttokisi hən aKiņ seJu?”

¹³ Luvari, lukai ke, “Timat len nəhai balbal!”

¹⁴ APilate eus naluḅoh ke, “Sil nəsa? Igol nəsa tosa?”

Be lukai habat van am ke, “Timat len nəhai balbal!”

¹⁵ Nə aPilate toke tetəḡov nəlon naluṽoh tevi pan, erin aParappas evivile van hən galito. Ike nasoltia san gail lobilas habat hən aYesu, beti erin len navəlan nasoltia gail hən ləbiṽos gati len nəhai balbal.

*Nasoltia lusor viles aYesu
(Mat 27.27-31; Jon 19.2-3)*

¹⁶ Beti nasoltia gail losəhar aYesu vaḃis len naholəvat todar vis naim sisoltia gail, ale lokis ṽis navəshəsoltia luḃonḃon. ¹⁷ Lukol nahurabat tobəḡəḡon len aYesu, ale lovisvis hən nəhau tokad nasunite tohum naḃulgəḡau, ale lorin len nəkadun aYesu hum nəkraun sekin. ¹⁸ Lotuḃat kai van həni ke, “Namtusul suh gaiug, Kin seJu gail!”

¹⁹ Luṽasi, ṽasi, ṽas nəkadun hən nəhai, ale loṽulaii, ale lotəḡedur bathurien. ²⁰ Nəbəḡ lotosor vilesi tonəḡ, lukol nahurabat tobəḡəḡon dani, lukol nahurabat san təlmam lan. Beti losəhari vivile hən ləbiṽos gati len nəhai balbal.

*AYesu len nəhai balbal
(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Jon 19.17-27)*

²¹ Ikad auleSairin sua, nahəsən aSimon, atəman alarmiṽan, aAleksada mai aRufus. Atenan egəm len nəmarireu lotodar vis nabiltivile, imadhaṽot.* Ale nasoltia lukele hən atenan ke tipat nəhai balbal siYesu, ale ipati. ²² Ale losəhar aYesu van vəbar naut a Kolkota, namilen nəhes enan Naut hən Nabəlashukadhutəmat. ²³ Lulav nəwain lotobul

* **15:21:** Rom 16.13

hən namər lan maii, be aYesu emətahuni.* ²⁴ Beti nasoltia luṑos gati len nəhai balbal. Lopəpehun nahurabat san, bar hən nəvat hən ləḃisaḃ ase ḃilav nahurabat viususua.* ²⁵ Namityal emələpat dudulan nəboŋ lotogol totahətah len nəhai balbal. ²⁶ Lutos gat nəsa lotokot hən aYesu sile, ale loriŋ na-kel-uri-an enan len nəhai balbal a məhat hən nəkadun, toke, “AKiŋ seju gail.” ²⁷⁻²⁸ Nəvanuan vənvənah artogolgol nasənahən len nəvanuan, luṑos gat gəlaru arutahətah mai aYesu. Sual itahətah len nəhai balbal len nəmatu siYesu, togon len nəmair san.†

²⁹ Nəvanuan gail lotoṽot, lohəlas aYesu, sor mədas nahəsan. Loŋit nəholit van həni, luke, “Gaiug goləboi gəḃigol naim siGot ḃimasirsir, ale um təlman həni len nəmariboŋ ḃitor a?”* ³⁰ Bimagenan, gilav kuv gaiug gabag dan nəmatan! Gimariŋ dan nəhai balbal!”

³¹ Len naṽide tomaienən, aḃiltihai tutumav gail, alat lotoil a mō hən nəvanuan gail mai ahai ṑusan gail hən nalo lusor viles aYesu mai galit gabag, luke, “Gai ilav kuv nəvanuan tile gail be edədas ḃilav kuv gai! ³² Ategai tonau ke gai aKristo, aKiŋ seIsrael, timariŋ dan nəhai balbal ale dereh datedəlomi ke gai tovi kiŋ.” Alaruənən artotahətah

* **15:23:** Psa 69.21. Namər evi nəda hən nəhai sua. Nəḃon esusau gol tovi nəhai pəhas, be ahai rerer irer hən nəvanuan lan. Lobul həni mai nəwain hən napəŋasan hən na-ṑos-gati-an ḃevi pan. * **15:24:**

Psa 22.18 † **15:27-28:** Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: 28 Len naṽide tomaienən, natosian siGot isarpoh toke, “Dereh tipanis hum alat lotoḃur kotov nalo.” Luk 22.37; Isa 53.12.

* **15:29:** Psa 22.7; Mak 14.58; Jon 2.19

təban aYesu, gəlar am arokəmaienan, aruser isa həni.

Nəmatan siYesu

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Jon 19.28-30)

³³ Len natuβlial, nəmargobut ikabut gol p̄is naut kavkav van vəbar namityal totor ut mədau. ³⁴ Ale len namityal totor enan, aYesu ikai habat ke, “Eloi, eloi, lema sapahtani!” namilen ke, “Got sagw, Got sagw, gorin̄ gaβulan ginau sil nəsa?”†

³⁵ Nəboŋ nəvanuan galevis lotoil pəpadaŋ ei lotosəsəlon̄ həni, luke, “Səsəlon̄, ekis aElijaḥ.”

³⁶ Avan sua igam, ilav naspons̄s̄, igol epul hən nəwain tokon, ale esii len nəhai, esuhuni van hən aYesu hən bəmuni.* Ike, “Rin̄i. Datebunusi bai ke, aElijaḥ dereh tegəm lav kuvi vi pan o teβuer.”

³⁷ Beti aYesu ikai habat, eməsol, imat.

³⁸ Len namityal enan ŋai, nəkaliko mətortor to-tahətah len naim siGot, tuβat a məhat, emətar vəbar naut a pan, igol nahudhut eru.* ³⁹ Nəboŋ nasenturion toil pəpadaŋ len nəhon aYesu toris ke tomat maierenan, ike, “Kitin, ategai evi aNatun aGot!”

⁴⁰ Len naut enan ikad napəhaḥut galevis lotoil a tut dan nəhai balbal, lotokəta ris nəsa tovisi. Galit galevis lovi aMeri ta Maktala; togon aMeri anan atuhJemes mai aJoses; togon aSalome.* ⁴¹ Len naut a Kalili alatenan lohushusur aYesu, lokəkəta

† **15:34:** Psa 22.1. Len naut egai aYesu isor len nasoruan ta Aram tovi nasoruan san mai silat a Jutea. § **15:36:** Naspons̄s̄ evi nəkasbəta nətas. Evi natsua tomədmədau toyan̄yan̄ totov len naut nasəhau tovi pan len naliliḥvol. Ibaŋ βur. * **15:36:** Psa 69.21

* **15:38:** Exo 26.31-33 * **15:40:** Psa 38.11

təban. Napəhaʿvut tosəbur am lototah mai aYesu len nəyaran san vi Jerusalem, loil ei.

Nətavunan siYesu

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-56; Jon 19.38-42)

⁴² Nəmariboŋ enan evi Nəboŋ hən Nautautan, ale len namityal enan nəSappat pəpadaŋ hən bətuḅat. Nəboŋ namityal pəpadaŋ hən ḅimasur ut mədau, ⁴³ aJosef ta Arimatea egəmai. AJosef evi ḅiltivanuan sua len nəSanhitrin, itoh vir natohan pipihəbələn aGot, ale len na-il-ḅuri-an, ivan hən aPilate, eus niben aYesu. ⁴⁴ APilate esəhoʿvut hən aYesu tomat tia, ŋa ekis nasenturion gəmai, eusi ke, “AYesu imat tia ŋa?” ⁴⁵ Nasenturion ike tomat tia, ale aPilate idam̄ hən niben aYesu mai aJosef. ⁴⁶ ŋa aJosef ipat kuv aYesu vi pan, ilav nəkaliko nalinen, eruŋ gol niben len nəkaliko enan, ale eriŋ aYesu len naḅurhuvat nəmatan lotota puḅuli tia. Beti erib hən nəvat hən ḅipat gol naḅurhuvat nəmatan. ⁴⁷ Ale aMeri ta Maktala mai aMeri anan aJosés arokəta ris naut lotoriŋ niben aYesu topat lan.

16

Na-le-məhat-an dan nəmatan

(Mat 28.1-8; Luk 24.1-12; Jon 20.1-10)

¹ Nəboŋ nəSappat tonon, aMeri ta Maktala, aMeri anan aJemes, mai aSalome loʿvur nəhai pəhas hən ləbēvəhas niben aYesu. ² Len nəmariboŋ metəkav hən nawik,* dudulan som̄ilan, lovi lan naḅurhuvat nəmatan, ³ ale lous galit gabag ke,

* **16:2:** Len nasoruan ta Kris ike len nəmariboŋ metəkav hən nawik, gidato datokis nəmariboŋ enan hən nəSade.

“Gidat datsənav. Ase terib hən nābiltivat enan dan nāburhuvat nəmatan?”

⁴ Be nəboŋ lotokəta van hən nābiltivat enan, loris ke, naut kəmas tovi biltivat, səpat gol nābur am, ehum avan sua torib həni tia. ⁵ Ale nəboŋ lotobis len nāburhuvat nəmatan, loris nəmantuhmar sua tobətah len navəlan nəmatu, tosun nahurabat topəhapəhw.† Lumaŋmaŋ habat lan, lomətahw. ⁶ Ike, “Samtemətahw! Mətudoŋ aYesu ta Nasaret tomat len nəhai balbal. Ile məhat tia! Satoh gegai. Məkəkəta ris naut lotoriŋi topat lan. ⁷ Mitivan. Mitikel mai ahai susur san gail mai aPita ke, ‘Eil a mō hən gamito vi Kalili. Dereh məterisi ei, hum tokel mai gamit tia.’ ”*

⁸ Latpəhaʋut galenan lotovivile, lupab, lodədarŋaʋu, lugam dan nābur. Ləsakel mai avan ideh husur lotomətahw.

[Len natosian galevis ta sutuai, Mak 16: 9-20 eʋuer.]

*AYesu evisi hən aMeri ta Maktala
(Mat 28.9-10; Jon 20.11-18)*

⁹ Nəboŋ aYesu tole məhat dudulan somilan len nəmariboŋ metəkav hən nāwik, nəvanuan tovisi həni metəkav, aMeri ta Maktala. Evi aMeri enan, aYesu tohut natəmat toməlevru dani. ¹⁰ AMeri ivan, ikel uri mai alat lototah mai aYesu, lotololosa, lototaŋ. ¹¹ Nəboŋ lotosəsəloŋ hən aYesu tomaur təlmam, ale aMeri toke torisi, ləsadəlomi.

*AYesu evisi hən ahai susur eru
(Luk 24.13-15)*

† **16:5:** Nəmantuhmar savi natətai be evi ulumən nədaŋ han tonor hən nəlahan, be səlah sal. * **16:7:** Mak 14.28

¹² A tahw, aYesu evisi hən ahai susur eru san artoyar husur naḡisal dan naut a Jerusalem. Be len nəboŋ enan, ehum niben totile. ¹³ Alaruenan arotəlmam vi Jerusalem, lukel ur nəsa tovisi mai ahai susur lotosuh ei. Be ləsadəlom nəsa gəlar am artokele.

AYesu evisi hən ahai susur tosəŋavur pisan tosua (Mat 28.16-20; Luk 24.36-49; Jon 20.19-23; Uman 1.6-8)

¹⁴ A tahw tətəs am, nəboŋ ahai susur tosəŋavur pisan tosua lotohan, aYesu evisi hən galito. Isor len galito husur lotopar dəlomian mai nəkadulit tohaihai husur ləsadəlom na-kel-uri-an silat lotorisi.

¹⁵ Beti ikel mai galito ke, “Mətevi lan naut piŋi len navile a pan, mitikel ur na-kel-uri-an tovoi mai nəvanuan gail piŋi.† ¹⁶ Nəvanuan todəlom na-kel-uri-an tovoi, tobaptais, aGot dereh tilav kuvi dan nəsaan san. Avil nəvanuan sadəlomi, aGot dereh tisaḡ səhoti ke timaspanis. ¹⁷ Ale namerikel galegai dereh levisi mai alat lotokad nadəlomian: len nahəsagw dereh lehut natəmat gail, lisor len nasoruan veveu gail. ¹⁸ Dereh lipat nəmat gail, təgau hən navəlalito; ləbemun nabehi hən nəmatan, asike emədas galito. Dereh lerin navəlalito len alat lotoməsah, ale limaaur.”

AYesu evi məhat vi lan nəmav (Luk 24.50-53; Uman 1.9-11)

¹⁹ Nəboŋ Nasuḡ aYesu tokəmaienan mai galit tonon, aGot ilavi vi məhat vi lan nəmav, ale ebətah tarhət len nəmatu siGot. ²⁰ Beti ahai susur gail

† **16:15:** Nəboŋ aYesu tokəmaienan, savi nəboŋ tohan mai ahai susur san gail, be len nəboŋ tile am.

luvan, lukel ur na-kel-uri-an tovoi len naut p̄isi.
AGot eum mai galito, len namerikel gail igol imasil
ke nasoruan san ekitin.

**Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.**

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd